

OTDK-dolgozat

2025

Budapesti Corvinus Egyetem

**A POLIKRÍZIS HATÁSA A FIATALOK FOGLALKOZTATÁSÁRA,
AVAGY HOGYAN ERŐSÍTHETJÜK MEG A GAZDASÁGUNKAT ÉS
TÁRSADALMUNKAT**

**THE IMPACT OF THE POLYCRISIS ON YOUTH EMPLOYMENT AND
HOW TO STRENGTHEN OUR ECONOMY AND SOCIETY**

Varga Mátyás Zsolt

Konzulens: Dr. Kerékgyártó Gábor

Kézirat lezárásának dátuma: 2024. 04. 17.

Absztrakt

A polikrízis időszaka eddig közel fél évtizeden keresztül befolyásolta az életünket. A koronavírus járvány, valamint az orosz-ukrán háborúból fakadó bizonytalanságok komoly gazdasági és társadalmi kihívásokat okoztak.

Dolgozatomban a fiatalok foglalkoztatottságát elemeztem szekunder kutatással, a KSH, Eurostat, valamint az OECD Labour Force Survey-ből (LFS) származó adatainak felhasználásával. Az adatokból összefüggéseket tártam fel, ahol szükséges volt, saját számításokat végeztem.

A kutatásomból látszik, hogy 2019-2023 között bár vállalatok mentek csődbe, olyan mértékben nyíltak új lehetőségek – például elterjedtebb lett az atipikus (home office és a részmunkaidős) foglalkoztatás –, hogy magyar és uniós szinten is alig volt visszaesés a foglalkoztatási rátában.

Kutatásom alapján a duális képzésben résztvevőket nem számítja bele a KSH a foglalkoztatott fiatalok közé. Az LFS-ben ez egy egyre komolyabb súllyal számító részszegmensbeli eltérés hazánk és más uniós, valamint OECD tagállamoktól, aminek az okát a következő módszertani fejlesztésnél fontos lenne felülvizsgálni.

A hazai fiatalok életében még mindig jelentős törést jelent a munkaerőpiacra való kilépés a tanulmányaik befejeztével. A kutatásomból látszik, hogy a legális munkaerőpiac már nem másodosztályú munkaerőnek tartja a tanulmányaik mellett dolgozó fiatalokat, nem „éhbérért” dolgoztatja őket, hanem anyagi megbecsüléssel jutalmazza őket a munkájukért cserébe.

A térségünkben a munkaerőpiac még mindig nem tudja kellő mértékben foglalkoztatni a diákokat. A részmunkaidős foglalkoztatottság hazai munkavállalói és munkaadói kultúrába való beágyazásával csökkenthetnénk a munkaerőpiacra való kilépés sokkját, elősegíthetnénk a munkaerőpiaci tapasztalatok gyűjtését még abban az időszakban, amikor nem függ a fiatal egzisztenciája a munkaerőpiaci boldogulásától. A részleges vagy hibrid home office szélesebb körű bevezetése is nagyban hozzájárulna ehhez.

Pozitív hatása tud lenni az atipikus foglalkoztatásnak mind a munkavállaló foglalkoztatottságára, mind a társadalom gazdasági megerősítésére, azaz a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatával élők arányának csökkentésére. A fiatalok foglalkoztatása bár hangzatos címszóvá vált az elmúlt években, a teljes társadalomra kiterjedő gazdasági fontossága és a pozitív hatása még nem ismert állami szinten, így azt gyakorta alábecsülik – munkáltató és munkavállaló egyaránt.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: I32, J11, J21, J24, J31

Kulcsszavak: fiatalok, foglalkoztatás, koronavírus járvány, munkanélküliség, szegénység, polikrízis

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	1
II. Szakirodalmi áttekintés	2
II.1. A fiatalok foglalkoztatása a szakirodalomban	2
II.2. A koronavírus járvány hatása a szakirodalomban.....	3
II.3. Az orosz-ukrán háború hatása a szakirodalomban.....	5
III. Kutatási módszertan.....	7
IV. Eredmények.....	9
IV.1. A fiatalok foglalkoztatása a polikrízises időszak előtt (2009-2019)	9
<i>IV.1.1. A foglalkoztatottak létszámának alakulása</i>	<i>12</i>
<i>IV.1.2. A foglalkoztatási ráta alakulása iskolai végzettség szerint</i>	<i>13</i>
<i>IV.1.3. A foglalkoztatottak számának ágazati, munkaidő és munkavégzés helye szerinti megoszlása</i>	<i>14</i>
<i>IV.1.4. Tanulás mellett dolgozók aránya</i>	<i>16</i>
<i>IV.1.5. Aktivitás</i>	<i>18</i>
<i>IV.1.6. Munkanélküliségi ráta.....</i>	<i>19</i>
<i>IV.1.7. Következtetések.....</i>	<i>22</i>
IV.2. A polikrízis időszakában	23
<i>IV.2.1 Aktivitás, munkanélküliség</i>	<i>34</i>
<i>IV.2.2. Keresetek.....</i>	<i>36</i>
IV.3. Vállalkozások – foglalkoztatás a foglalkoztató szemszögéből	37
IV.4. AROPE	41
V. Következtetések	45
VI. Hipotézisvizsgálat.....	47
VII. Összefoglalás, ajánlások.....	49
Irodalomjegyzék.....	i
Melléklet – Fogalomtár	v

Ábrajegyzék

1. ábra: 15-24 évesek foglalkoztatási rátája (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	9
2. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	11
3. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátájának változása 2009-2019 között (százalékpont - pp) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	12
4. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak létszáma Magyarországon (ezer fő) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	12
5. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség szerint (régí módszerrel, %) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	13
6. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak között a részmunkaidősök aránya (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	14
7. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak között a néha vagy általában otthonról is dolgozók aránya - 2019 (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	15
8. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak megoszlása ágazatonként – 2019 (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	16
9. ábra: A 15-24 évesek megoszlása foglalkoztatottság és képzésben történő részvétel alapján - 2019 (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	17
10. ábra: 15-24 éves korcsoport munkaerőpiaci részvétele 1960-2023 (adatok forrása: ILOSTAT, KSH; saját ábra).....	18
11. ábra: A 15-24 évesek aktivitása (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	19
12. ábra: 15-24 évesek munkanélküliségi rátája (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	20
13. ábra: A 15-24 évesek munkanélküliségi rátája (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	21
14. ábra: A 15-24 évesek munkanélküliségi rátájának változása 2009-2019 között (százalékpont - pp) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	22
15. ábra: 15-24 évesek foglalkoztatási rátája (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	24
16. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátájának változása 2019-2023 között (százalékpont - pp) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	25
17. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	26

18. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak létszáma Magyarországon (ezer fő) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	27
19. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség szerint (2019 és 2020 régi módszerrel, 2021-2023 új módszerrel %) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	28
20. ábra: A 15-24 évesek között a tanulás mellett foglalkoztatottak aránya (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	28
21. ábra: Az IKT végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak aránya 15-34 korcsoport (% , 2022) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	29
22. ábra: Az IKT szakértőket alkalmazó 10 fős vagy nagyobb vállalkozások aránya (% , 2022) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	30
23. ábra Túlképzettségi arány (% , 2022) (15-64 évesek) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	31
24. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak között a részmunkaidősök aránya (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	32
25. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak között a néha vagy általában otthonról is dolgozók aránya - 2022 (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	33
26. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak megoszlása ágazatonként - 2023Q2 (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	34
27. ábra: A 15-24 évesek aktivitása (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	35
28. ábra: 15-24 évesek munkanélküliségi rátája (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	36
29. ábra: Teljes munkaidőben alkalmazásban álló fiatalok bruttó átlagkeresete (Ft/hó) (adatok forrása: KSH; saját ábra).....	36
30. ábra: Az alacsony keresetűek aránya a 10 főnél nagyobb munkaadónál dolgozó 30 év alatti alkalmazottak között (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	37
31. ábra: A gyorsan növekvő vállalkozásokban foglalkoztatottak aránya a legalább 10 fős vállalkozások foglalkoztatottjai körében (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	38
32. ábra: Hightech szférában foglalkoztatottak létszáma Magyarországon (ezer fő) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	39

33. ábra: A hightech szférában foglalkoztatottak aránya 2022-ben (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra).....	40
34. ábra: Vállalkozások teljesítménye 2022-ben Magyarországon (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	41
35. ábra: AROPE mutatók (2021 referenciaév) (adatok forrása: KSH; saját ábra)	43
36. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatával élők aránya 2021 referenciaévben (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)	43

I. Bevezetés

A 2020-as évek elején, egy közel fél évtizeden át tartó polikrízises időszak rendezte át a társadalmunkat és a gazdaságunkat. Ez az időszak, a koronavírus járvány, valamint az orosz-ukrán háborúból fakadó bizonytalanságok és veszélyeztetettség érzése olyan komoly kihívásokat okozott, amelyekre mindenkinek valamilyen formában reagálnia kellett, mégpedig úgy, hogy a most élő generációknak nem volt tapasztalata hasonló szituációk kezelésében. A kihívások viszont lehetőségeket is kínáltak.

A polikrízis időszakában bár munkahelyek semmisültek meg, hiszen vállalatok mentek csődbe, kiemelendő, hogy olyan mértékben merültek fel új igények, nyíltak új lehetőségek – például elterjedtebb lett az atipikus (home office és a részmunkaidős) foglalkoztatás –, hogy magyar és uniós szinten is alig volt visszaesés a foglalkoztatási rátában. A munkaerőpiac a 2010-es évekhez képest átrendeződött, a foglalkoztatási és munkavállalási szokások és módok is jelentősen megváltoztak. Dolgozatom célja a fiatalok foglalkoztatottságának változásait elemezni szekunder kutatással, az összefüggések feltárása, valamint három hipotézis cáfolása vagy bizonyítása:

Hipotézis 1: A fiatalok nagyobb arányban dolgoznak legalisan már a felsőfokú végzettségük megszerzése előtt is a polikrízis előtti utolsó évhez képest (2019).

Hipotézis 2: A dolgozó fiatalok kapcsán megdőlt Magyarországon az az évtizedes sztereotípiá, hogy alacsony hozzáadott értékű munkakörökben dolgoznak.

Hipotézis 3: A polikrízis időszakában Magyarországon a fiatalok körében növekedett ugyan a részmunkaidős foglalkoztatottság, valamint a home office is elérhetőbb lett, de még így is mindkettőből az Európai Unió egyik legkisebb aránya van nálunk.

II. Szakirodalmi áttekintés

II.1. A fiatalok foglalkoztatása a szakirodalomban

A fiatalok foglalkoztatásának szakirodalma bár kellően tág, csupán kis részük követte le az elmúlt 20-24 évben bekövetkezett társadalmi változásokat. Több, mint húsz évvel ezelőtt, 2001-ben O'Higgins a fiatalok munkanélküliségét vizsgálva az aggregált munkaerőkeresletet, a fiatalok bérét és a fiatal munkaerő méretét találta fő tényezőnek. Szerinte az aggregált munkaerőkereslet csökkenése a fiatalok munkanélküliségének a növekedéséhez vezet. Ezt támasztotta alá egy évtizeddel később Mikalauskienė et al., 2013-as munkája is, amelyben kifejtik, hogy a fiatalok foglalkoztatottsága érzékenyebben reagál a különféle ciklusváltozásokra. Az Eurofound 2020-as kutatása is azt állapítja meg, hogy a fiatalok Európában kisebb valószínűséggel esnek munkavédelmi jogszabályok hatálya alá, amely faktorok különösen kiszolgáltatottá tették a fiatalokat a koronavírus járvány hatásainak.

Rotar, 2022-ben az EU 27 tagállamára vonatkozó tanulmányában az aggregált adatok alapján azt találta, hogy az Unióban aktív munkaerőpiaci politikák nem támogatják a fiatalok munkanélküliségének a csökkentését (Rotar, 2022). Kiemelte, hogy a formális szektorban a kedvezőtlen kilátások a fiatalokat a fekete és szürke foglalkoztatásba, azaz az informális szektorba szorították.

Gyakori meglátás, hogy a munkáltató számára olcsóbb a fiatalok elbocsátása (Lazear, 2006), mivel egyrészt a fiatal korban fizetendő végkielégítés kisebb, mint az idősebbeknek járó, másrészt a vállalat akkor veszít a legkevesebbet, ha a legidősebb és a legfiatalabb dolgozóit bocsátja el, hiszen a legidősebbek rövidesen úgy is nyugdíjba mennének, a legfiatalabbakba pedig még alig fektetett a vállalat a vállalatspecifikus emberitőke-beruházásból, így kevesebb jövőbeli hozam veszik el. 2006-ban Lazear még úgy látta, hogy a fiatalok valószínűbben választanak alacsony kezdeti bérű, de képzést kínáló munkakört, mivel hosszabb ideig kívánnak a munkaerőpiacon maradni. Másik gyakori megállapítás, hogy a fiatal dolgozók új képességeket és friss szemléletet hoznak a vállalathoz, ami miatt a fiatalok foglalkoztatásának legnagyobb haszna a gyors technológiai átalakulással rendelkező iparágakban van (Lazear, 2006). Érdeemes megjegyezni még Wozniak-Jechorek & Pilc (2020) tanulmányát, akik szerint a munkaerő-kihasználtság növelésére a legjobb megoldás a készségek kialakítása növelése az oktatás, valamint szakmai képzések révén, illetve e készségek felhasználásának javítása.

A fiatalok foglalkoztatásával kapcsolatban több szakirodalom is született arról, hogy Európában a fiataloknak általában meglehetősen hosszú időbe telik, amíg tanulmányaik befejezésétől az

első munkahelyük megszerzéséig eljutnak (Pastore, 2015). Egy OECD elemzés kihangsúlyozta azt, hogy egy esetleges gazdasági visszaesés következtében az oktatáshoz és a munkalehetőségekhez való hozzáférésükben bekövetkező zavarok valószínűleg sokkal bizonytalanabb pályára állítják a fiatal generációt a minőségi munkahelyek és jövedelmek megtalálása és fenntartása terén (Cazes et al., 2015).

II.2. A koronavírus járvány hatása a szakirodalomban

Rotar fent említett, az EU 27 tagállamára vonatkozó aggregált adatok alapján készített tanulmánya azt javasolta a koronavírus járvány hatásának ellensúlyozására, hogy a szakpolitika fektessen be olyan növekedő ágazatokba, mint a körforgásos gazdaság, a digitális gazdaság és a zöld gazdaság, amelyek potenciálisan képesek a fiatal álláskereső bevonására a koronavírus járvány időszaka után, amit olyan oktatási politikával kell kiegészíteni, ami a minőségi oktatásra, illetve a változó munkaerő-piaci igényekre és a rugalmas tanulásra összpontosít (Rotar, 2022).

A koronavírus járvány elsőpró gazdasági hatása a különféle demográfiai és társadalmi-gazdasági csoportokra jelentős különbségeket mutat (Chetty et al., 2020). A szakirodalomban többen is felvetették, hogy a koronavírus által a munkaerőpiacon leginkább a fiatalok voltak érintettek (pl. Bluedorn et al., 2021). Egy szerintem kiemelten érdekes olasz tanulmány (Fiaschi & Tealdi, 2022) arra mutatott rá, hogy bár Olaszországban alapvetően hosszú időbe telik, hogy a fiatalok a tanulmányok befejezése után munkába álljanak, de a COVID-19 járvány tovább hosszabbította ezt az időt. Ezen kutatás szerint a 20-24-es korcsoportban a járvány előtt a tanulmányok után 5 évbe telt, mire ideiglenes állást találtak, és 11,5 évbe, hogy véglegesen. Az eredményeik arra utaltak, hogy ezek a számok a világjárvány vége után csak rosszabbodni fognak. Ezen tanulmány szerint tartósan magasabb lett a járvány következtében azok aránya, akik sem a munkaerőpiacon, sem az oktatásban vagy képzésben nem vesznek részt. A dolgozatom további részéből kiderül majd, hogy ez a megfigyelés nem terjeszthető ki az összes európai uniós tagállamra, így például Magyarországra sem.

Az OECD friss, 2024-es országtanulmánya hazánk kapcsán azt emeli ki, hogy a középfokú szakképzettséggel és érettségivel rendelkezők foglalkoztatási rátája kiemelkedően magas, magasabb, mint a középfokú általános képzéssel és érettségivel rendelkezőké – azaz a gimnáziumot befejezőké (OECD, 2024).

A KSH munkaügyi-statisztikai adatszolgáltatásához készült útmutatója szerint az a szakképző iskolai tanuló számít foglalkoztatottnak, aki „a tanulói szerződés alapján a gyakorlati képzését

biztosító munkáltatónál már normál munkarendben és munkakörére általános, a munkaidő hosszától függő minimálbért elérően munkadíj ellenében munkát végez”. Az adatokból látható, hogy ezen kritériumoknak alig felelnek meg a hazai fiatalok.

Ahogy az Eurostat is fogalmaz, hazánkban nagyon kicsi az átfedés az oktatás és a munkaerőpiac között. A fiatalok az első munkahelyüket a tanulmányaik befejezése után keresik csak, kevés a minőségi részmunkaidős és atipikus állás. Hozzánk hasonló még Románia, Szlovákia, Bulgária, Csehország és Lengyelország is. Az Eurostat megjegyzi, hogy a fiatalok munkanélküliségi rátája akkor is lehet magas, ha a munkanélküli fiatalok aránya a népességben alacsony, aminek oka a fiatalok számára szűk munkaerőpiac (Eurostat, 2023).

Egy spanyol kutatás szerint a hivatalos munkaerőpiaci adatok nem tükrözik megfelelően a munkaerőpiac változásait (Suárez-Grimalt et al., 2022). Ezen megállapítást három dél-európai ország sérülékeny csoportjai (fiatalok, nők és migránsok) munkaerő-piaci teljesítményének az adatok időbeli keresztelemzésével való összevetésén alapozták. A tanulmányhoz egy alternatív rejtett munkanélküliségi mutatót dolgoztak ki, amely összefoglalja a munkanélkülieket a nem önkéntes alulfoglalkoztatottak és az inaktívak kategóriáiból. A kutatás fő érdekessége, hogy szintúgy az Európai Unió munkaerő-felmérését vették alapul, mint ami jelen dolgozat alapja is. Fő megállapításuk, hogy a munkanélküliség hatása Dél-Európában akkor mérhető a legjobban, ha kiterjesztett mutatót használunk, különösen a kiszolgáltatott kollektívák eseteinek elemzésekor.

Egy 2019-es OECD tanulmányban kifejtik, hogy a fiatalok nagyobb valószínűséggel dolgoznak atipikus foglalkoztatásban, például határozott idejű szerződéssel vagy részmunkaidőben, és nagyobb a munkahely- és jövedelemvesztés kockázata, így kijelenthető, hogy a járvány gazdasági hatásai azzal a kockázattal járnak, hogy súlyosbítják a fiatalok munkaerő-piaci kiszolgáltatottságát. Egy 2020-as OECD kutatás kihangsúlyozta, hogy a fiatalok pénzügyi tartalékai is korlátozottak, ami miatt fokozottan kiszolgáltatottak ahhoz, hogy 3 hónapon belül a szegénységi küszöb alá kerüljenek, ha a jövedelmük hirtelen megszűnik, vagy csökken (OECD, 2020). Ezen állítást a dolgozatom elemzést tartalmazó részében a későbbi adatok ismeretében bővebben megvizsgálom.

A fiatalok az elemzések szerint felülreprezentáltak azokban az ágazatokban, amelyek a járvány hatására leálltak vagy lelassultak, és főként olyan ágazatokban dolgoztak, amelyek a távolságtartás megnövekedése miatt strukturálisan megváltoztak (Bank of Italy, 2021). Egy olasz kutatás szerint a koronavírus járvány alatt sok fiatal veszítette el a munkahelyét, aminek következtében többen úgy döntöttek, hogy késleltetik a munkaerőpiacra történő belépésüket

azzal, hogy visszamentek tanulni. Ezen kutatás szerint többen foglalkoztatásban, oktatásban vagy képzésben részt nem vevő (Not in Education, Employment, or Training – NEET) állapotba kerültek a koronavírus miatt, ami döntés viszont nagyban függ az egyéni jellemzőktől is, így a koronavírus hatása aszimmetrikus lehetett a munkavállalók csoportjai között (Fiaschi & Tealdi, 2022).

A koronavírus járvány hatásainál még két témát érdemes megemlíteni: a határátlépő foglalkoztatottakat és a családi fészket el nem hagyókat. Egy, az Európai Szociológiai Szövetség folyóiratában megjelent cseh és lengyel együttműködésből született tanulmány szerint a határon átnyúló ingázás túlélte az első járványhullámokat, és a német munkaerőpiac továbbra is vonzza a cseh munkaerőt, annak ellenére, hogy a járvány jelentős bizonytalanságot okozott a határátkeléssel kapcsolatban. A kutatás szerint a világjárvány rávilágított arra, hogy a határokon átnyúló ingázók védelme és nagyobb biztonsága érdekében a válság idején szükség van a határokon átnyúló igazgatás funkcionális rendszerére (Novotny & Böhm, 2022).

A családi fészek elhagyási szándékának a koronavírus válság miatti változását öt európai ország összehasonlításában vizsgáló kutatás szerint a koronavírus megnövelte az Európában tapasztalt bizonytalanságot a gazdasági fellendüléssel kapcsolatban, amely az egészségügyi vészhelyezettel párosulva befolyásolta az egyének életútját, valamint arra készítette az embereket, hogy elhalasszanak vagy felhagyjanak számos élettervvel. A kutatás Olaszországra, Németországra, Franciaországra, Spanyolországra, valamint az Egyesült Királyságra fókuszált. Úgy találták, hogy Olaszországban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban a koronavírus csökkentette a fészekelhagyási szándékot, s különösen ezekben az országokban az egyén és a család jövőbeli jövedelmének változásával kapcsolatos negatív várakozások összefüggenek a szülői ház elhagyásának szándékától való elállással. Jelen dolgozat szempontjából a legfontosabb megállapítása ennek a tanulmánynak az, hogy az időszakosan dolgozók kategóriájának sebezhetősége azonban különösen a dél-európai országokban mutatkozik meg: a bizonytalan munkahellyel rendelkező fiatalok a jelek szerint még a nem dolgozókhoz képest is hajlamosabbak úgy dönteni, hogy nem hagyják el a családi fészket (Luppi et al., 2021).

II.3. Az orosz-ukrán háború hatása a szakirodalomban

Sajnos az orosz-ukrán háború munkaerőpiaci hatásának mélyreható elemzéseire még várni kell, annak a „frissessége” miatt. Ezért releváns szakirodalom hiányában legfőképpen a 2022. február 24-e (az orosz „különleges katonai hadművelet” megkezdésének időpontja) óta

tapasztalt gazdasági és munkaerőpiaci változásokat lehet elemezni – mint ahogy azt tettem is a dolgozatomban.

Kiemelendő, hogy Ukrajnából a háború miatt az ENSZ adatai szerint közel hárommillió ember regisztrált átmeneti védelem vagy hasonló nemzeti védelmi rendszer keretében (ENSZ, 2024). A legtöbbet az adatbázis szerint Lengyelországban regisztrálták, a több mint 1,6 millió menekült vélhetően nagy hatást gyakorol a lengyel munkaerőpiac adataira. Ugyanezen adatbázis szerint hazánkban kicsit kevesebb, mint 42 ezer menedékkérőt regisztráltak. A KSH 2023-as adatai szerint 22.802 fő ukrán állampolgárságú állt hazánkban éves szinten átlagosan alkalmazásban, amely 3.660 fővel kevesebb 2022-höz képest (KSH, 2023).

Fontos megjegyezni, hogy az ENSZ adatbázis szerint közel 30 millió határátlépés történt Ukrajnából, s több mint 25 millió határátlépés történt Ukrajnába.

III. Kutatási módszertan

A dolgozatom alapja szekunder kutatás, az Eurostat, KSH valamint az OECD által publikált 2009-2023 közötti időszak éves és negyedéves reprezentatív munkaerőpiaci-felmérés (LFS) nyilvános adatai alapján. Jelen dolgozat alapjául a 2022-ben elkészített, 2023 tavaszán OTDK különdíjban részesített, „A fiatalok foglalkoztatása a járvány árnyékában” című TDK dolgozatom, illetve a 2023-ban elkészített „A fiatalok foglalkoztatásának alakulása a járvány és a háború árnyékában” című TDK dolgozatom szolgált, az azokban feltárt folyamatok elemzését folytattam, bővítettem. Az adatokból, ahol szükségeszerű volt saját számításokat végeztem.

Mivel a dolgozatom szekunder kutatáson alapul a KSH, Eurostat és az OECD adatbázisai alapján, így fontos bemutatni az azok által használt fogalmak hátterét.

Mindhárom adatbázis az egységesített reprezentatív munkaerőpiaci-felmérést (LFS – Labour Force Survey) használja. A hazai munkaerő-felmérés a „magánháztartásokban élő népesség demográfiai, iskolázottsági, illetve munkaerőpiaci jellemzőiről gyűjt adatokat, negyedévente közel 38 ezer adatszolgáltatásra felkért háztartás megkeresésével” (KSH, 2021). A 38 ezer felkért háztartás a teljes lakosságra nézve reprezentatív módon van kijelölve, így az eredmények átlagosan $\pm 0,4\%$ -os hibahatárral rendelkeznek.

Érdeemes a dolgozatomban használt, a KSH kapcsolódó fogalmait pontosan tisztázni. A reprezentatív munkaerőpiaci-felmérés (LFS – Labour Force Survey) eredményeképp kettő féle munkaerőpiaci státuszt határoznak meg az adatbázisok: gazdaságilag aktív és gazdaságilag nem aktív, azaz inaktív. Gazdaságilag aktívak (röv. aktív) azok, akik megjelennek a munkaerőpiacon, azaz a foglalkoztatottak és a munkanélküliek. Gazdaságilag nem aktívak (röv. inaktív) azok, akik nem sorolhatók sem a foglalkoztatottak, sem a munkanélküliek csoportjába. Idetartoznak többek között a nem dolgozó tanulók, nyugdíjasok, a háztartásbeliek, az ideény munkások az ideényen kívül (három hónapot meghaladó távollét esetén), ha nem kerestek munkát.

A gazdaságilag aktívak csoportjába tartoznak a foglalkoztatottak és a munkanélküliek. Foglalkoztatottnak számít az, aki a kérdezést hetét megelőző héten (az ún. vonatkozási héten) legalább 1 órányi, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy rendelkezett munkával, de abban átmenetileg (pl. betegség, szabadság, ideértve a szülési szabadságot is) nem dolgozott. 2021. január 1-jétől a gyed, gyes mellett dolgozókon túl azok a – korábban inaktívnak vagy munkanélkülinek számító – személyek is foglalkoztatottnak minősülnek, akik a

gyermekgondozási ellátás igénybevétele előtt dolgoztak utoljára, a távollét idején pénzbeli juttatásban részesülnek, és az ellátás igénybevételét követően visszatérhetnek korábbi munkahelyükre. Vagyis a munkájuktól gyermekgondozási ellátás igénybevétele miatt tartósan távol lévők. A módszertani változás eredményeként a nők foglalkoztatási mutatói jelentős mértékben módosulnak, de jobbra a 25 év felettiekénél. Munkanélküli az, aki a vonatkozó héten nem dolgozott, és nincs is olyan munkája, amelytől csak átmenetileg, vagy – gyermekgondozási ellátás igénybevétele esetén – tartósan volt távol, a kikérdezést megelőző négy hét folyamán aktívan keresett munkát, és két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást. Az a foglalkoztatottnak nem minősülő személy, aki már talált munkát, amelyben 90 napon belül dolgozni kezd, csak abban az esetben számít munkanélkülinek, ha – adott esetben – két héten belül munkába tudna állni.

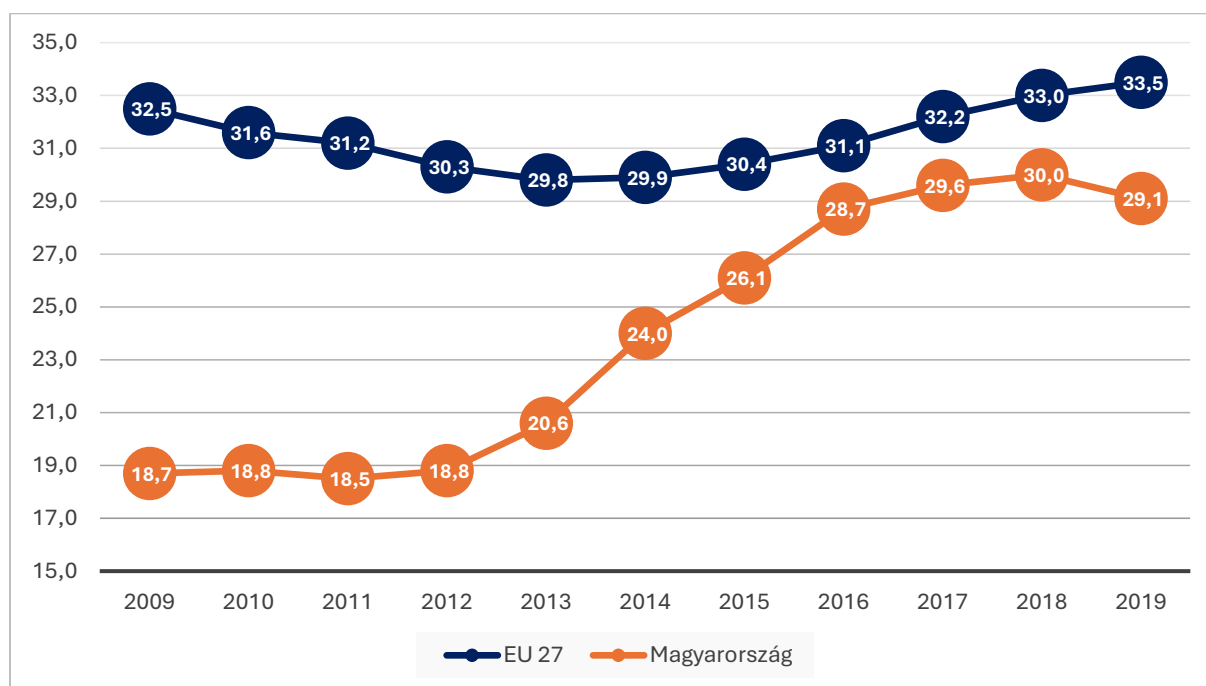
A Labour Force Surveyből megkapott foglalkoztatási számokból több arányt/rátát számít ki a KSH/Eurostat és az OECD, ezek közül a legfontosabbak a foglalkoztatási ráta, a munkanélküliségi ráta, a munkanélküliek aránya a népességben és az inaktívak aránya a népességben. A foglalkoztatási ráta a foglalkoztatottnak a népességhez viszonyított aránya. Munkanélküliségi ráta a munkanélkülieknek a gazdaságilag aktívakhoz viszonyított aránya. Munkanélküliek aránya a népességben a munkanélküliek számának a népességhez viszonyított aránya. Inaktívak aránya a népességben a gazdaságilag nem aktívak számának a népességhez viszonyított aránya.

A Labour Force Surveyből fontos még a foglalkoztatás típusát meghatározni. Van alkalmazásban álló és az önfoglalkoztatott. Alkalmazásban állónak tekinthető az a munkavállaló, aki a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll, s munkaszerződése, munkavégzésre irányuló megállapodása alapján havi átlagban, munkadíj ellenében legalább 60 munkaóra teljesítésére kötelezett/kötelezhető. Önfoglalkoztatott az összes nem-alkalmazotti kategóriában tartozó foglalkoztatott. Érdekes még megemlíteni a foglalkoztatási státusz osztályozási rendszerét, amelyet az ENSZ által jóváhagyott kategóriák alkotják az Eurostat honlapján. Első kategória az alkalmazott, második kategória az egyéni vállalkozó, harmadik kategória a társas vállalkozás tagja, negyedik kategória a szövetkezeti tag, ötödik kategória a segítő családtag.

IV. Eredmények

IV.1. A fiatalok foglalkoztatása a polikrízises időszak előtt (2009-2019)

Ahhoz, hogy megbízható következtetéseket tudjunk levonni a polikrízises időszakról, s a krízisek kapcsán bekövetkező változásokról, először a 2009-2019 közötti tizenegy évet fogom bemutatni, elemezni.

1. ábra: 15-24 évesek foglalkoztatási rátája (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája az elmúlt évtized elején Magyarországon 18,8% volt, ami 2012-ig stagnált, 2013-tól növekedésnek indult egészen 2018-ig, amikor elérte a 30%-ot. 2019-re 0,9 százalékpontot esett vissza. Az ezredfordulós 33%-os értékről folyamatosan csökkent, 2011-re elérte a 18,5%-os minimum értéket.

Ugyanezen korcsoport foglalkoztatási rátája az Európai Unió 27 tagállamában a következőképp alakult: 2009 és 2013 között 2,7 százalékpontot esett vissza, majd 2013-tól ütemes növekedésbe kezdett egészen a vizsgált időszak végéig, 2019-ig. A 7 év alatt 3,7 százalékpontot növekedett az uniós ráta.

2013-tól, a munkahelyvédelmi akció keretében a 25 év alatti fiatalok foglalkoztatói szociális hozzájárulási járulékkedvezményeket kaptak. Ez is alkotóeleme volt annak – a gazdaság bővülése mellett –, hogy 2013-tól a fiatalok foglalkoztatási rátája meredeken emelkedett, míg az unióban ez csak 2014-től kezdett el sokkal kisebb mértékben növekedni.

Ameddig az unióban 2019-ig folyamatos volt a növekedés, addig nálunk 2018 után csökkenést tapasztalunk. Ez azért történhetett így, mert 2019-ben már csak a munkaerőpiacra frissen belépő fiatalok foglalkoztatói kaptak kedvezményt, a munkahelyvédelmi akció előző formája megszűnt.

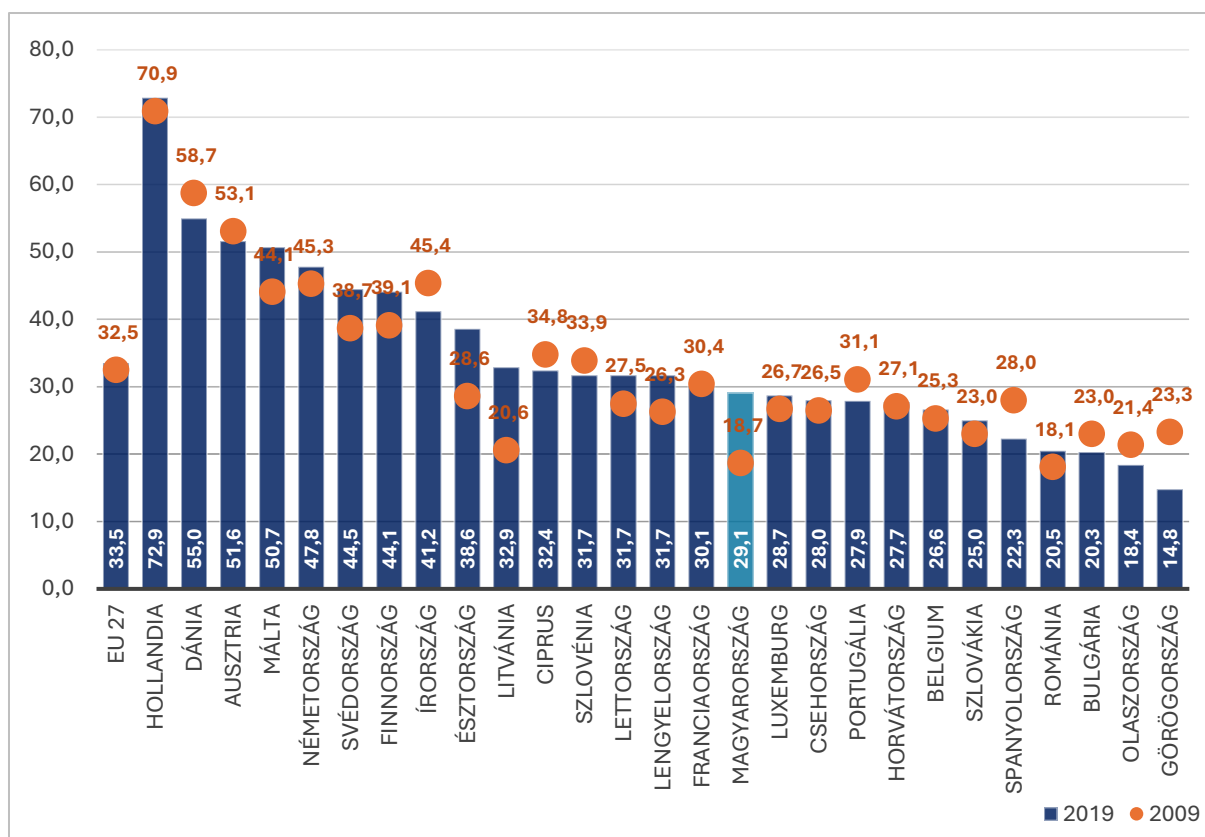
A vizsgált időszakban 2008-ban volt a fiatalok foglalkoztatási rátája a legmagasabb az Európai Unió átlagában, 35%. A magyar maximum 1999-ben volt, 34,9%-os értékkel, innentől folyamatosan csökkent. Hazánkban, azaz Magyarországon közel tíz évvel korábban kezdődött meg a fiatalok foglalkoztatási rátájának csökkenése, mint az Európai Unióban.

Itthon 34,9%-ból lett 18,5%, azaz 16,4 százalékpontos esést produkált a 15-24 évesek foglalkoztatottsági rátája, míg az Unió változás csupán 5,2 százalékpont volt a maximum és a minimum között, azaz 2008 és 2013 között. Magyarán, az Unió érték öt éven keresztül esett, a magyar érték 12 éven keresztül.

Mint ahogy az az ábrán is látható, 2009-ben nagy volt az olló a magyar és az uniós ráta között. Az összesen közel 14 százalékpontos különbséget ledolgoztuk, 2016-ra már 2,4 százalékpontra zárult az olló az uniós ráta enyhe csökkenése, valamint a magyar ráta szignifikáns növekedése miatt.

A 2016-ig záruló olló 2016 után újfent növekedésnek indult, a vizsgált időszak végéig 4,4 százalékpontra nőtt – azaz közel duplájára – a magyarországi ráta csökkenése és az európai ráta növekedése miatt.

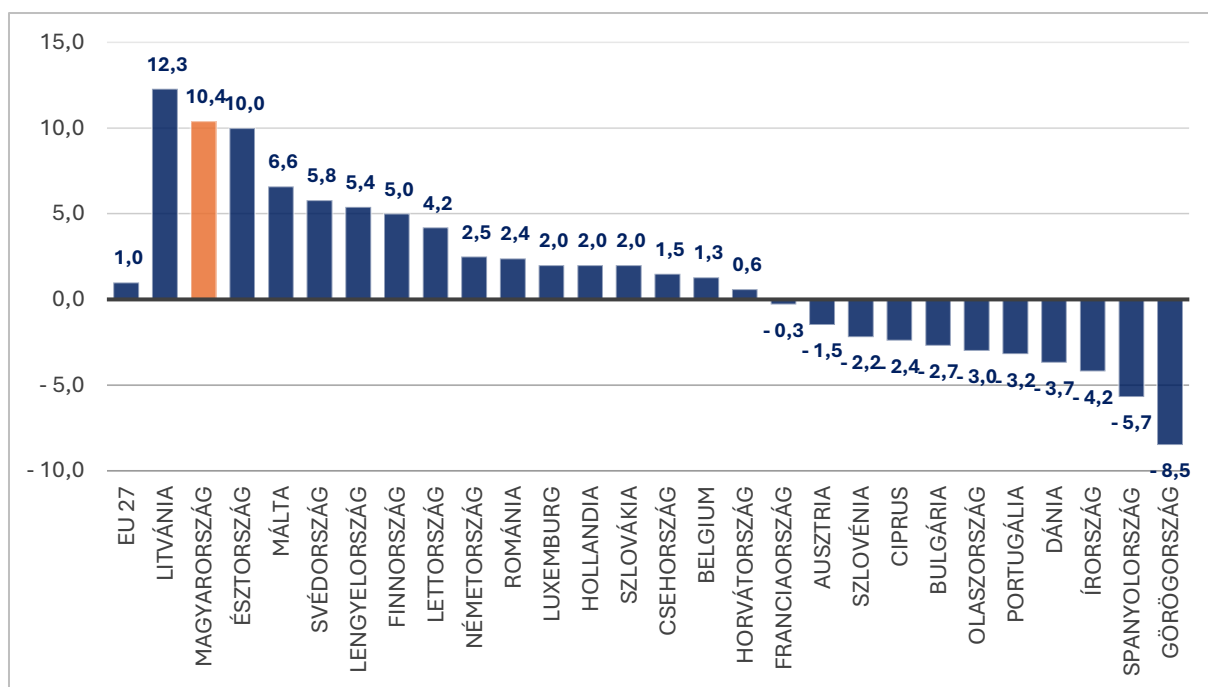
2010-ben csak Litvániát tudtuk megelőzni az EU 27 tagállama közül. A vizsgált időszak végéig a 16-dik helyre léptünk előre, magyarán 10 helyet javítottunk a tagállamok sorrendjében.

2. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

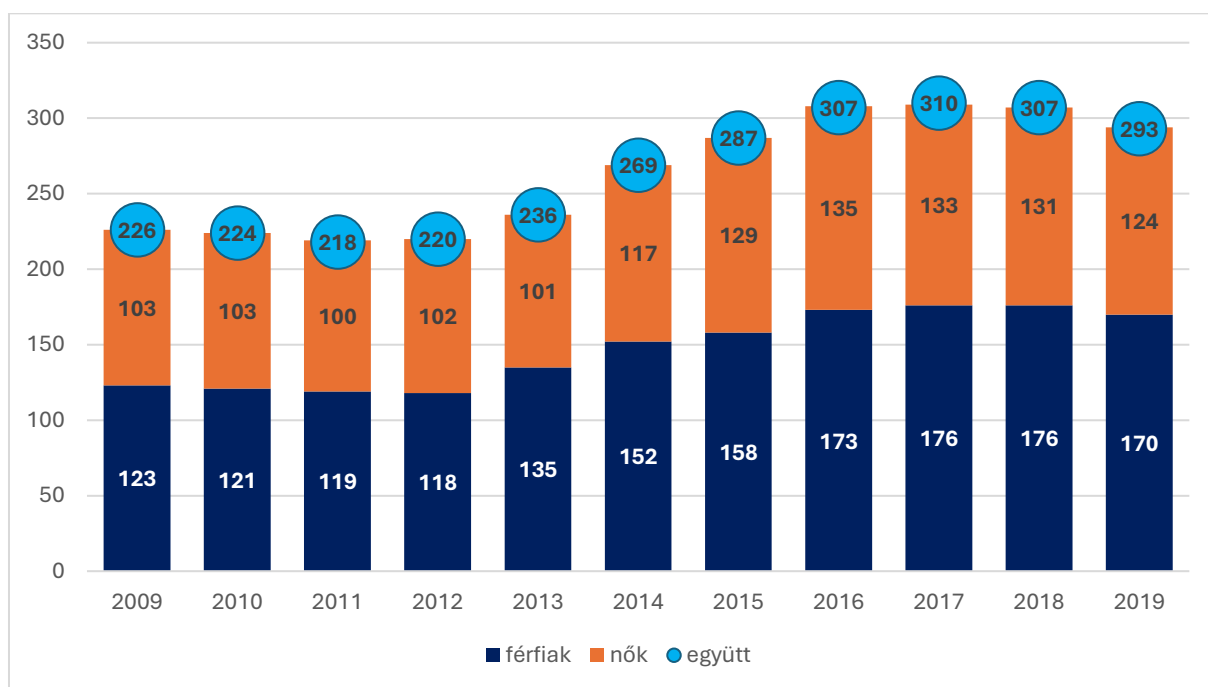
A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája Magyarországon 2019-ben az európai uniós átlag 87%-a volt, amivel az unió középmezőnyébe tartoztunk. Érdeemes megfigyelni, hogy 2009 és 2019 között az EU 27 átlag csupán egy százalékponttal változott. 16 ország rátája növekedett ez idő alatt, 11-é pedig csökkent. Magyarország a második legnagyobb növekedést produkálta, 10,4 százalékponttal, Litvánia után. Csak 3 ország tudta a rátáját 10 százalékpont felett növelni a vizsgált időszakban. A legjelentősebb ráta romlást Görögország tudhatja magáénak, akik 23,3%-ról 14,8%-ra estek vissza a tíz év alatt, vélhetően az országukat hosszú éveken át sújtó gazdasági válság következményeként. Mellettük még Spanyolországban és Írországban esett vissza a ráta 4 százalékpontnál jobban, a spanyoloknál a 2009-es 28%-ról 22,3%-ra, míg az íreknél 45,4%-ról 41,2%-ra.

Az unió átlagos rátaváltozása 1 százalékpont, a tagországok rátaváltozásának mediánja 1,5 százalékpont, így elmondható, hogy a koronavírus válságot megelőzően a 15-24 évesek foglalkoztatottsági helyzete javult az unióban.

3. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátájának változása 2009-2019 között (százalékpont - pp) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

IV.1.1. A foglalkoztatottak létszámának alakulása

4. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak létszáma Magyarországon (ezer fő) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

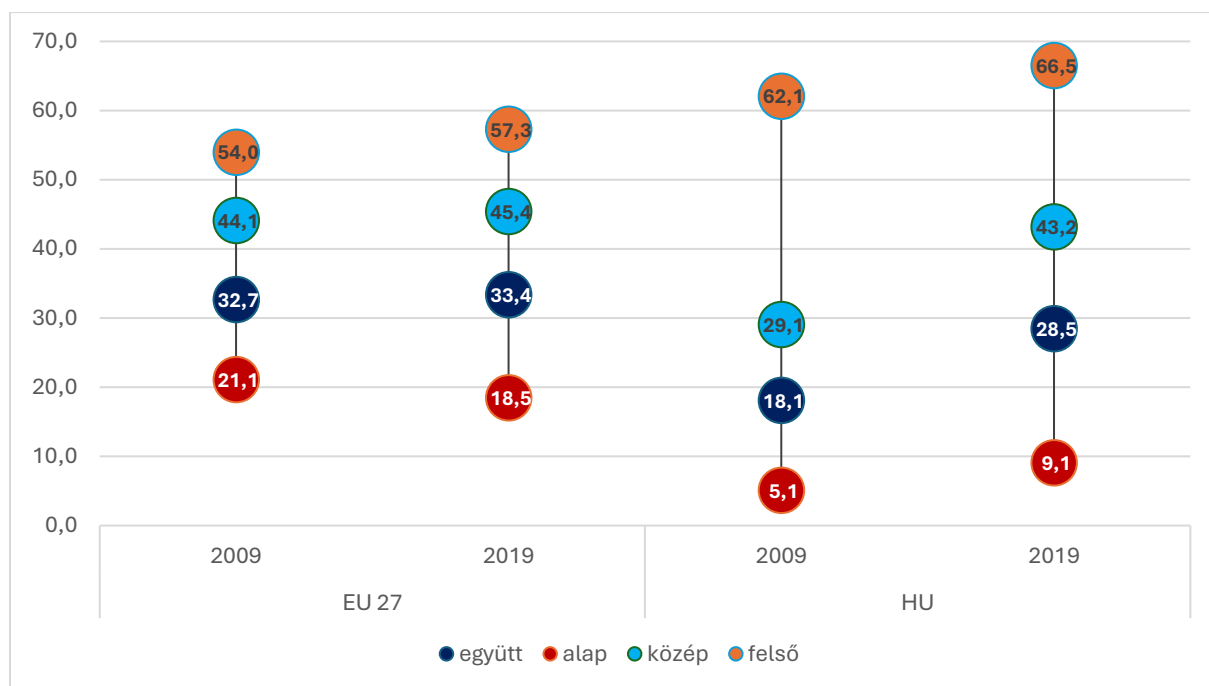
Magyarországon a foglalkoztatott 15-24 évesek létszáma is nőtt – összesen 67 ezer fővel a vizsgált időszakban –, nem csak a rátája, miközben a korcsoport létszáma csaknem 200.000 fővel csökkent.

A nemek foglalkoztatottsági aránya a vizsgált időszakban kicsit változott, a kezdeti 54%-ról 2017-re a férfiak aránya felemelkedett 57-58%-ra, míg a kezdeti 46%-ról a női foglalkoztatottak aránya lecsökkent 43%-ra.

A foglalkoztatottak létszámában megfigyelhető a foglalkoztatottsági rátához nagyon hasonló változás. A létszám 2009-2012 között nem igazán változott, majd 2012-től hirtelen nagyarányú növekedésbe kezdett, egészen 2017-ig, ahonnan fokozatos csökkenés következett be a vizsgált időszak végéig, 2019-ig.

A 2017-es rekordszámú 310 ezer foglalkoztatott plusz 92 ezer 15-24 éves foglalkoztatottat jelent a 2011-es minimumértékhez viszonyítva, ami azt jelenti, hogy 2011-hez képest 42%-kal nőtt a foglalkoztatottak létszáma.

IV.1.2. A foglalkoztatási ráta alakulása iskolai végzettség szerint

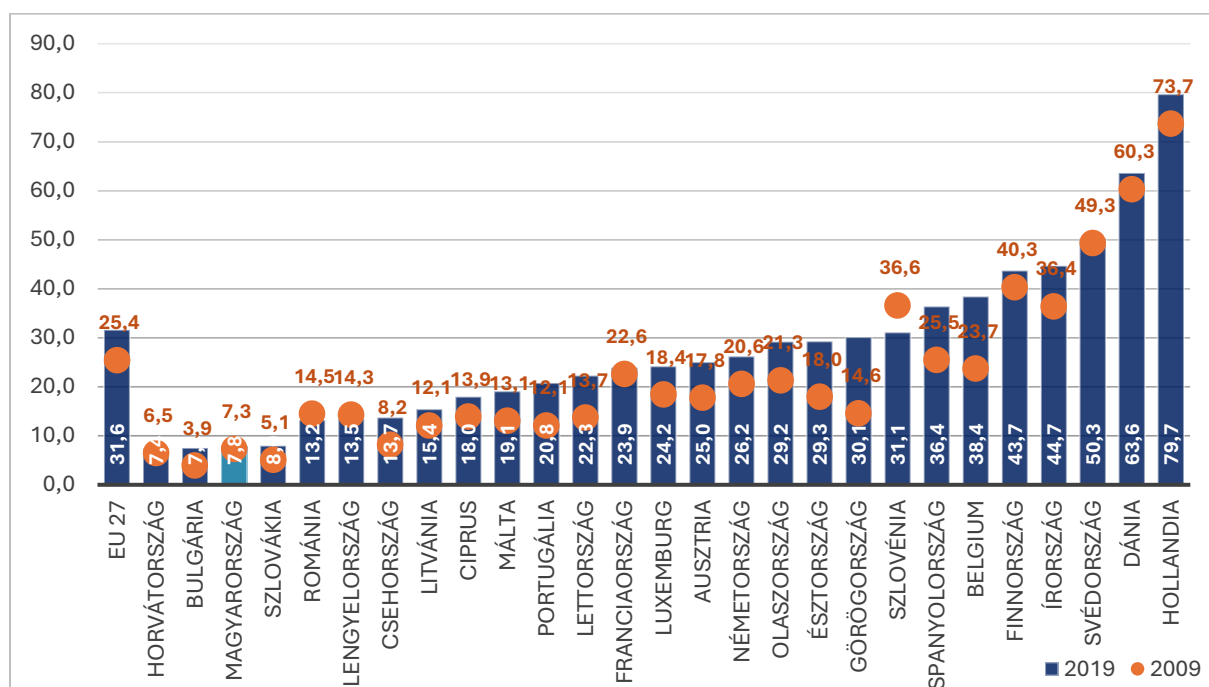

*5. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség szerint (régi módszerrel, %)
(adatok forrása: Eurostat; saját ábra)*

Az Európai Unió 27 tagállamában úgy tudott növekedni a 15-24 évesek foglalkoztatottsági rátája 0,7 százalékponttal, hogy az alapfokú végzettséggel rendelkezők rátája csökkent 2,6

százalékponttal. Emellett a középfokú végzettséggel rendelkezők rátája 1,3 százalékponttal, a felsőfokú fiatal munkavállalók foglalkoztatási rátája 3,3 százalékponttal nőtt a 27 tagállamban. Magyarországon ennek ellenére úgy sikerült elérni 10,4 százalékpontos növekedést a 15-24 évesek foglalkoztatási rátájában, hogy egyik iskolai végzettség szerinti csoportban sem volt csökkenés. Az alapfokú végzettségűek rátája 4 százalékponttal, a középfokúak 14,1 százalékponttal, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok foglalkoztatási rátája 4,4 százalékponttal növekedett. Külön érdekesség, hogy ameddig az alapfokú végzettséggel rendelkező fiatalok foglalkoztatottsági rátája nem érte el az EU 27 átlagát, addig a középfokú végzettségűek rátája 2019-re megközelítette azt, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők rátája viszont meg is haladta azt 9,2 százalékponttal.

IV.1.3. A foglalkoztatottak számának ágazati, munkaidő és munkavégzés helye szerinti megoszlása

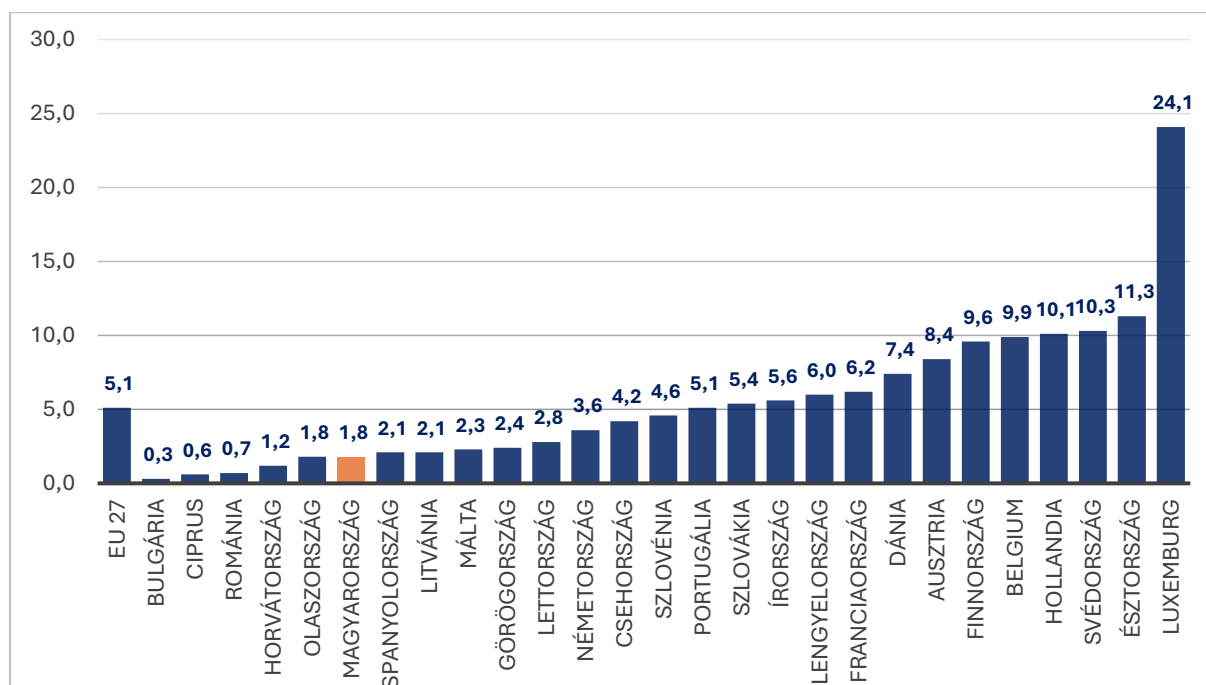
6. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak között a részmunkaidősök aránya (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

A 15-24 éves foglalkoztatott fiatalok között hazánkban az egyik legkevesebb a részmunkaidősök aránya az Európai Unión belül. Aránylag Magyarországon a harmadik legalacsonyabb a részmunkaidős foglalkoztatottság a fiatalok körében az Unióban. A listavezető Hollandia, ahol a részmunkaidőben foglalkoztatott fiatalok aránya gyakorlatilag a

tízszerese a magyarokénak. Míg itthon 7,8% az arány, addig ott 79,7%. A legjobbak a részmunkaidős foglalkoztatottság tekintetében a skandináv országok, valamint Írország.

2009-ről 2019-re az EU27 átlagos aránya 6,2 százalékponttal nőtt, közben a magyar arány 0,5 százalékponttal emelkedett. A vizsgált időszak végére, 2019-re, az EU-s átlag több, mint négyszerese lett hazánkénak, ami jól mutatja azt, hogy Magyarország mennyire le van maradva ebből a szempontból az Európai Unió átlagához képest.

Valószerű, hogy ha a 15-24 éves korcsoportban a részmunkaidőben foglalkoztatottak arányát – valamint számát – meg tudnánk növelni, akkor az jelentős pozitív kihatással lenne mind az összesített foglalkoztatási rátára, mind a fiatalok foglalkoztatási rátájára is. Így ugyanis életképes lehetőséggé válna a fiatalok tanulás melletti munkavégzése.

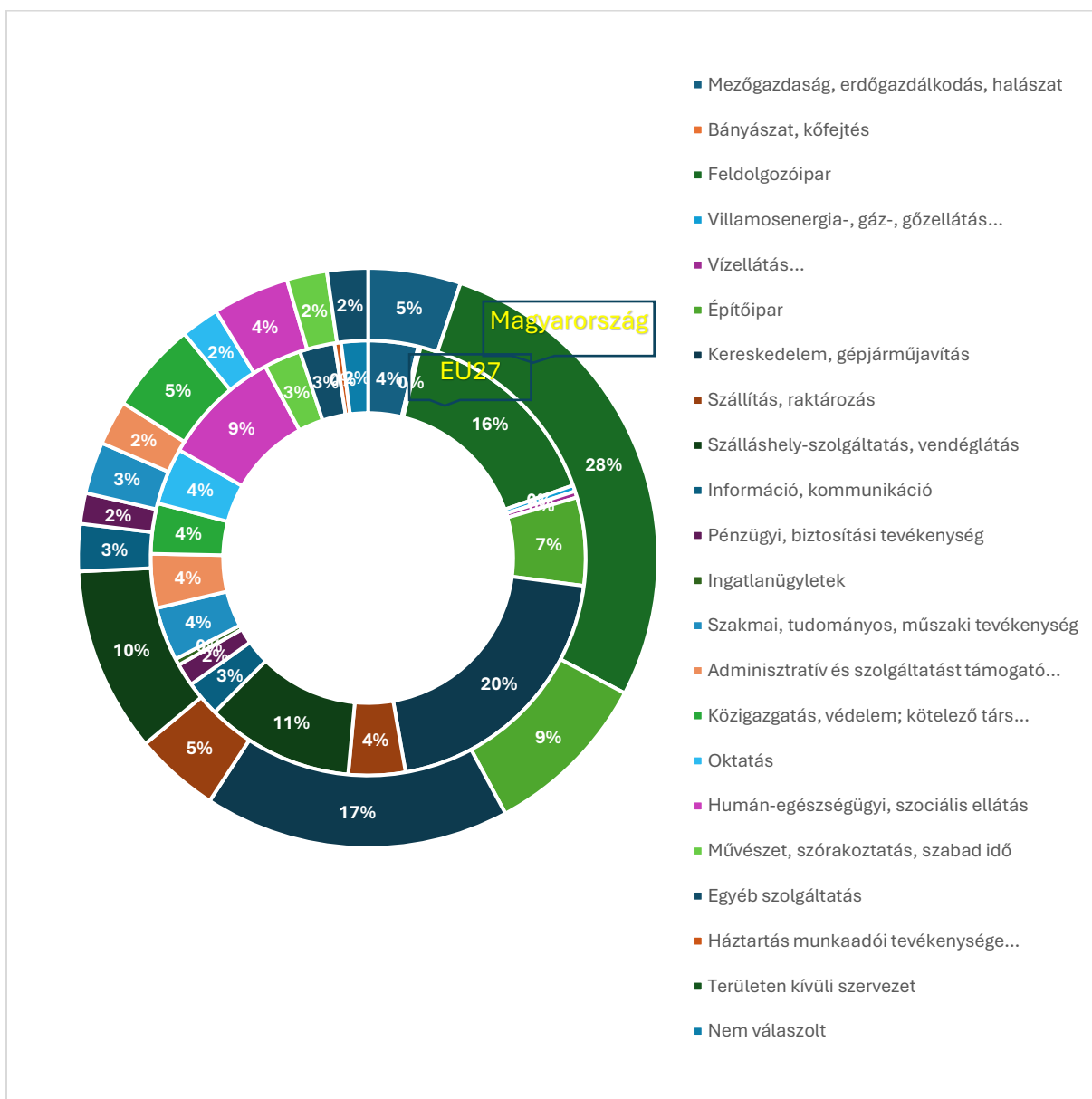

7. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak között a néha vagy általában otthonról is dolgozók aránya - 2019 (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Ahogy hazánkban a részmunkaidőben alkalmazott fiatalok aránya, úgy a „néha vagy általában otthonról dolgozó” fiatalok aránya is jócskán elmaradt az EU27 átlagától a vizsgált időszakban, azaz a koronavírus járványt megelőzően. Közel háromszor volt magasabb a néha vagy általában home officeből dolgozók aránya 2019-ben az Európai Unió 27 tagállamában, mint Magyarországon. Hazánk így a hatodik legrosszabb ebben a tekintetben. A legjobbak között itt is megtalálhatóak a skandináv nemzetek, a legjobb pedig itt Luxemburg, ahol kétszer olyan

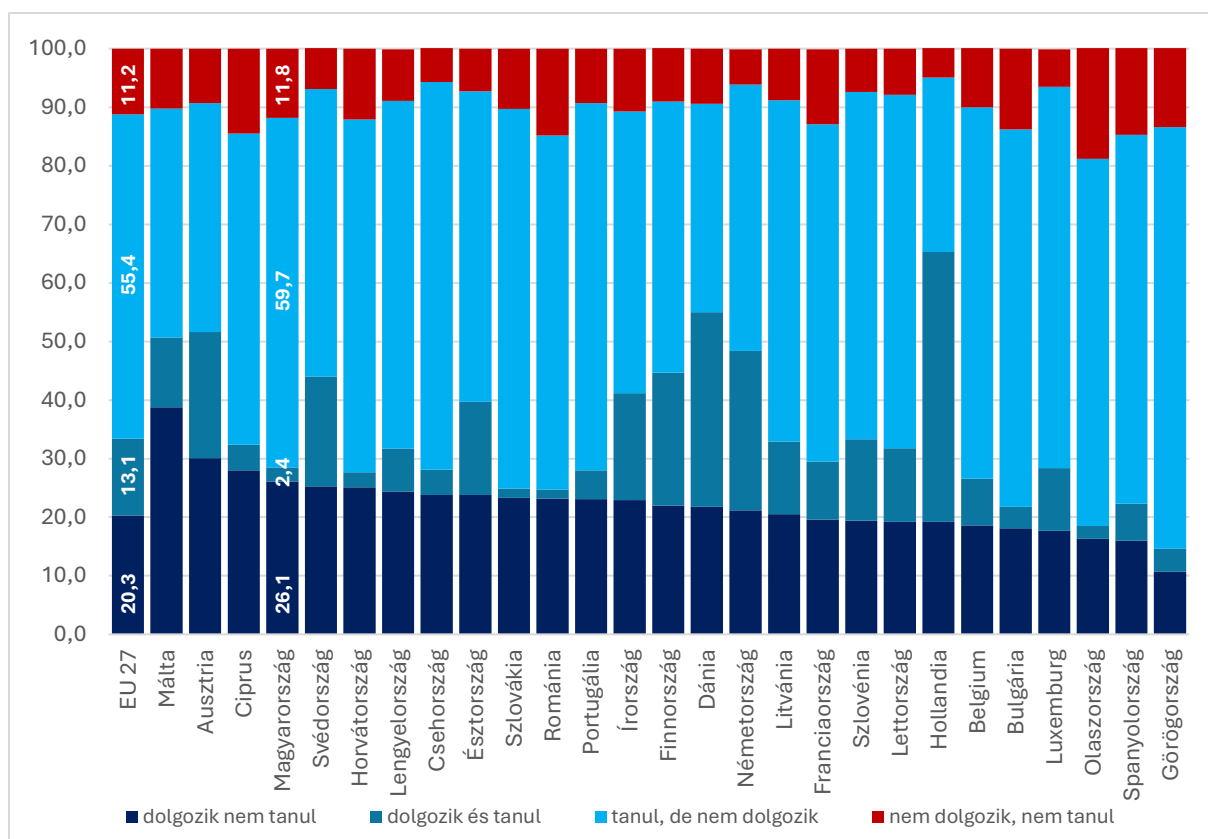
magas a „néha vagy általában otthonról is dolgozók” aránya, mint a második legjobb, Észtorszáé. Összehasonlításképp, közel 14-szerese a luxemburgi arány a magyarhoz képest.

A 8. ábrán látható két kör közül a belső az Európai Unióra, a külső Magyarországra vonatkozik. Látható, hogy itthon a feldolgozóipar részaránya közel duplája az EU-s átlagnak (28% és 16%), míg a mezőgazdaságban foglalkoztatott fiatalok részaránya szintén itthon magasabb az EU-s átlaghoz képest (5% és 4%). Közben, az Unióban magasabb a kereskedelemben dolgozók aránya (17% és 20%), valamint a szociális/egészségügyi ágazat részaránya (4% és 9%).

8. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak megoszlása ágazatonként – 2019 (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

IV.1.4. Tanulás mellett dolgozók aránya

9. ábra: A 15-24 évesek megoszlása foglalkoztatottság és képzésben történő részvétel alapján - 2019 (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Vizsgáljuk meg a 15-24 éves fiatalokat foglalkoztatottság és képzésben történő részvétel alapján. A legszembevetőbb, hogy a négy csoportból háromban itthon jóval magasabb az arány, mint az EU 27 átlaga. Nálunk az EU 27 átlagához viszonyítva több olyan fiatal van, aki dolgozik, de nem tanul (26,1%, a 4. legmagasabb érték az unióban) illetve több az olyan is, aki tanul, de nem dolgozik (59,7%) és sajnos olyan is, aki nem tanul és nem dolgozik (11,8%).

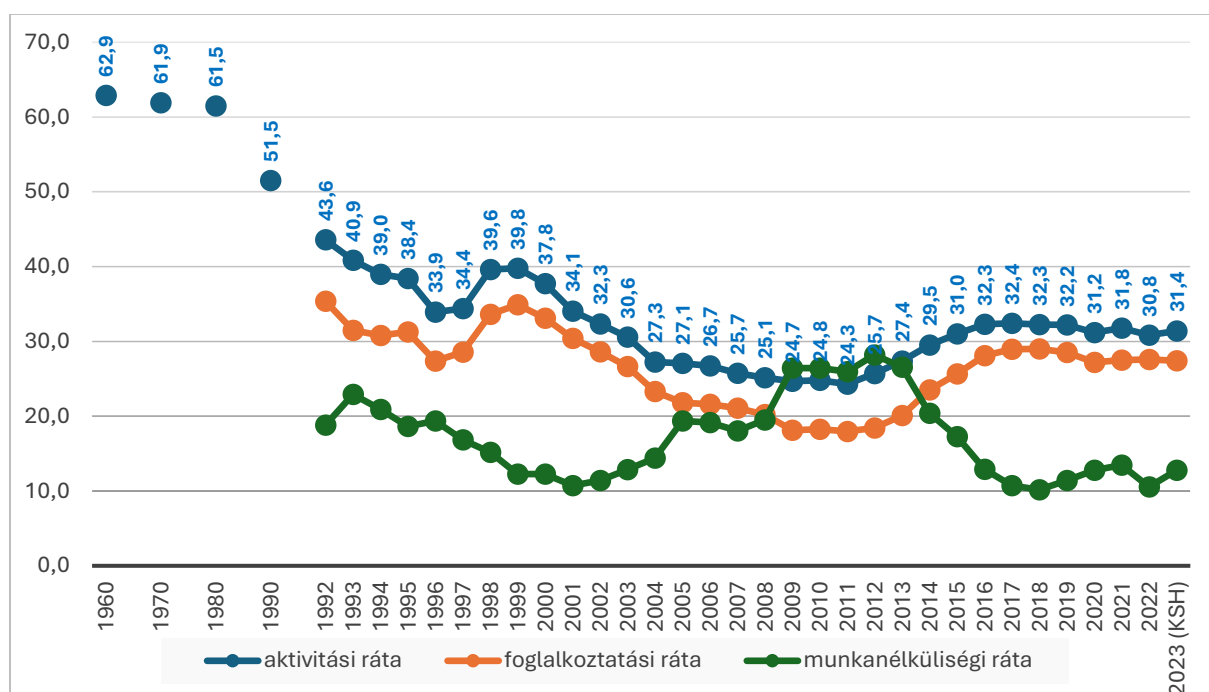
Ahhoz, hogy Magyarországon a 15-24 évesek foglalkoztatási rátája növekedni tudjon, egyrészt csökkenteni kellene a se nem dolgozó, se nem tanulók arányát; másrészt jelentősen növelni kellene a tanulás mellett munkát vállalók arányát.

Ez valószínűleg részmunkaidős munkavállalást jelentene. Hollandiában, Dániában, Németországban és Ausztriában azért tud jóval magasabb lenni a fiatalok foglalkoztatási rátája, mert jóval többen dolgoznak tanulás mellett. Ausztriában és Németországban hatalmas a duális képzésben résztvevők aránya, Dániában pedig ahhoz, hogy valaki a szakképzettségét igazoló oklevelet/egyetemi diplomát megkaphassa, igazolnia kell bizonyos idejű tanulás melletti munkaviszonyt is. Magyarországon is van kötelező szakmai gyakorlat, ám sokkal kevesebb képzés esetén, valamint sokkal kevesebb ideig – gyakorta csak nyáron 1-1 hónapig.

A mérésben azt tekintik foglalkoztatottnak, akik az adatfelvételt megelőző egy hétben akár egy órát is dolgozott, vagy rendelkezett munkaviszonnyal, de abban átmenetileg (pl. betegség, szabadság miatt) nem dolgozott.

Nézzünk egy példát! Hogyha valaki egy évben csak egy hónapig dolgozik, akkor az négy hét alatt 4/52 fővel emeli az éves átlagos foglalkoztatottak számát, míg ha valaki 40 héten keresztül valaki csak egy órát dolgozik hetente, akkor az összesen 40/52 fővel emeli az átlagot. Emiatt drasztikusan nagyobb a fiatalok foglalkoztatási rátája azokban az országokban, ahol magas a duális képzésben résztvevők aránya.

IV.1.5. Aktivitás

10. ábra: 15-24 éves korcsoport munkaerőpiaci részvétele 1960-2023 (adatok forrása:

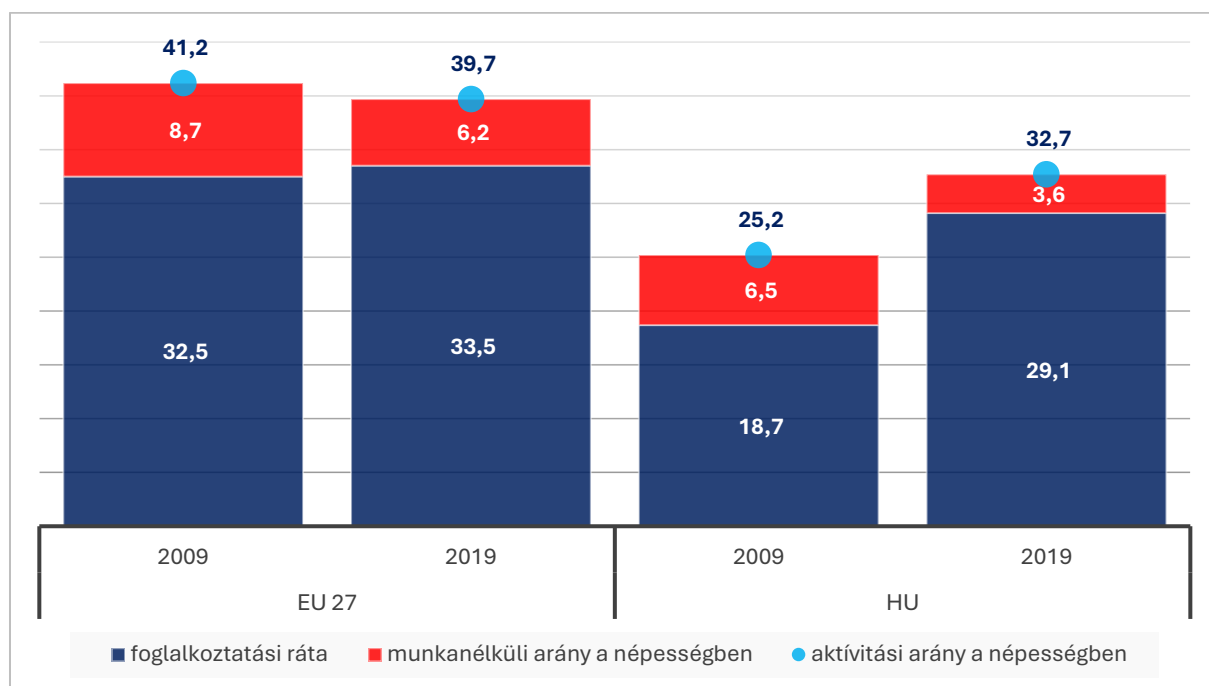
ILOSTAT, KSH; saját ábra)

Az elemzés előtt érdemes megjegyezni, hogy a 10. ábrán megjelenített aktivitási ráta az 1990-es rendszerváltásig megegyezik a foglalkoztatási rátával, ugyanis a magyar történelem ezen időszakában technikailag nincs munkanélküliség, mivel az „közveszélyes munkakerülés”, büntetőjogi kategória. Az ILOSTAT az 1960-1990 évre vonatkozó adatait a népszámlálásból, az 1992-től szereplő adatokat pedig a Labour Force Survey-ből képezte. 1980-ig a 15-24 évesek kétharmada aktív volt a munkaerőpiacon, mivel azokban az években sokkal kevesebben vettek részt a felsőoktatásban, s legtöbbször már 17 éves korukban munkába álltak a szakmunkásképző elvégzése után.

Az EU 27 átlagban az aktivitási arány a 15-24-es korcsoportban csökkent 2009-től 2019-ig 1,5 százalékponttal. Ezen belül, az EU 27 átlagban a 15-24 évesek között a munkanélküliek aránya 2,5 százalékponttal csökkent, míg a foglalkoztatási ráta 1 százalékponttal növekedett.

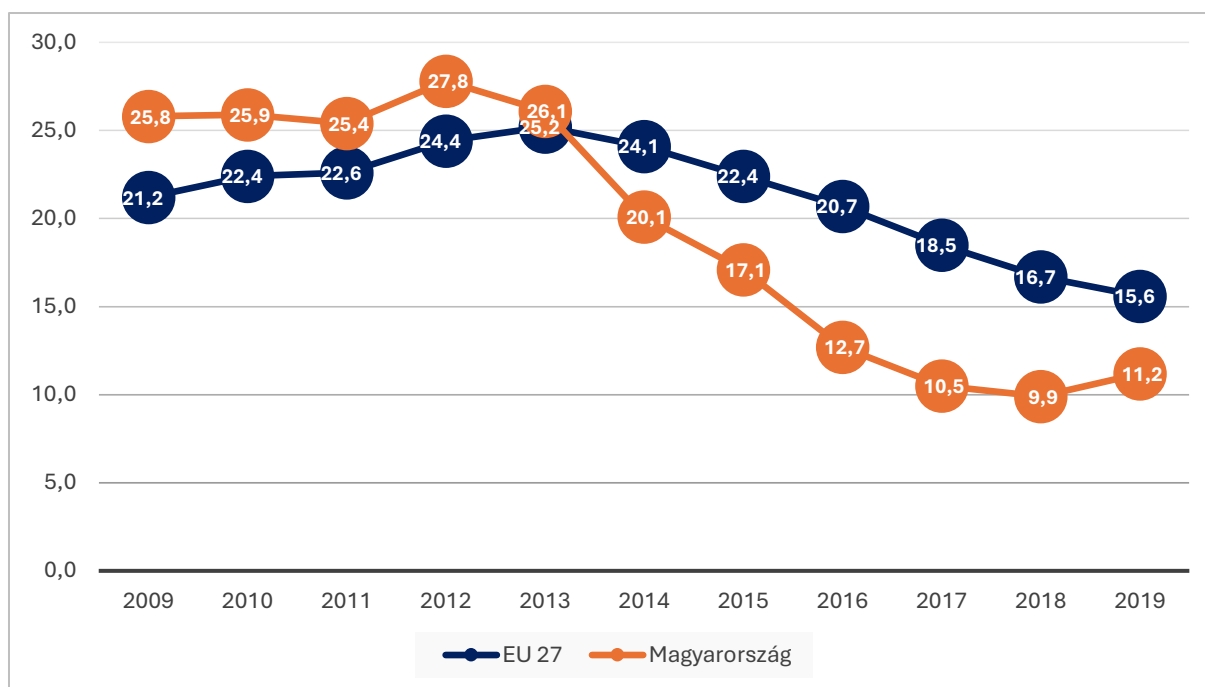
Ugyanezen időszakban, Magyarországon az aktivitási arány a vizsgált korcsoportban 7,5 százalékponttal nőtt. Ezen belül, a foglalkoztatási ráta javult 10,4 százalékponttal, a korcsoportbeli munkanélküliek aránya csökkent 2,9 százalékponttal.

Magyarán, ugyan az EU 27 átlagban is javult mindhárom mutató, de Magyarországon a javulás sokkal jelentősebb volt minden területen.

11. ábra: A 15-24 évesek aktivitása (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

IV.1.6. Munkanélküliségi ráta

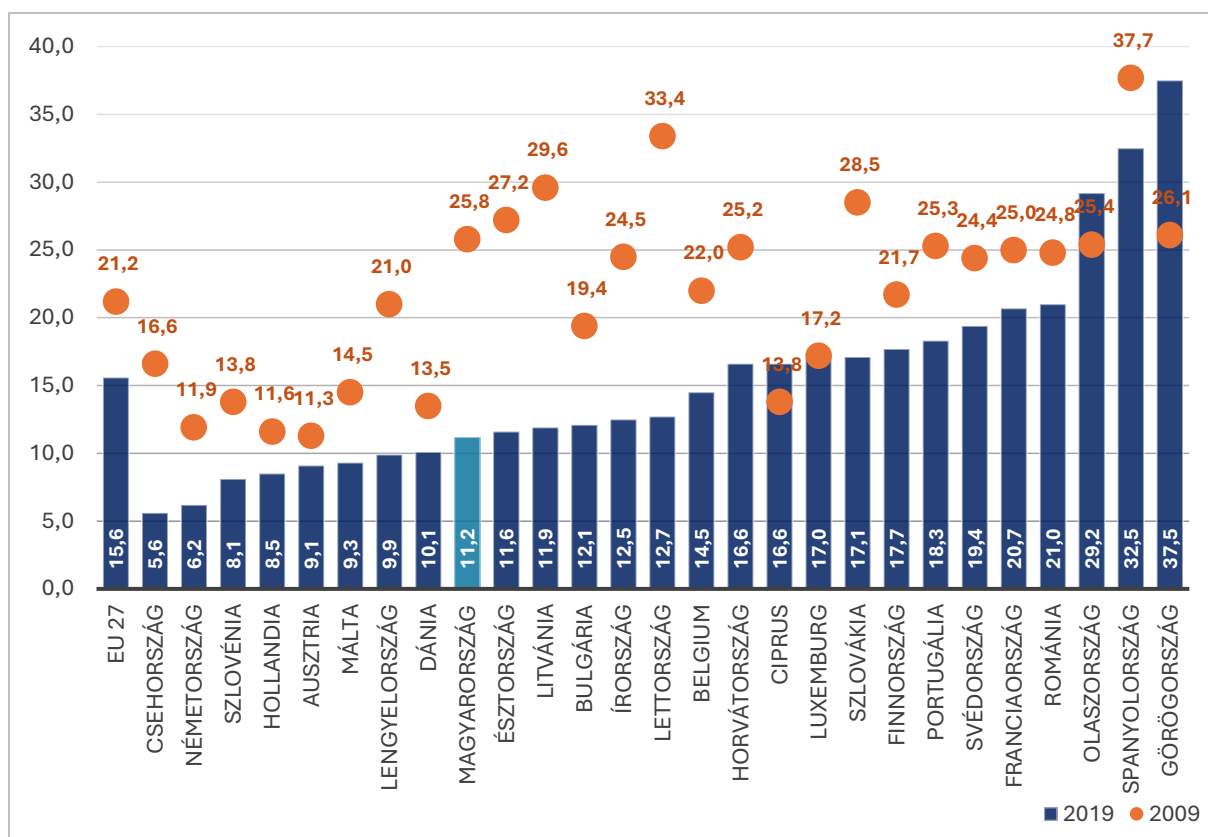
12. ábra: 15-24 évesek munkanélküliségi rátája (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Az előző fejezetben az aktivitásnál a munkanélkülieknek a teljes 15-24 éves korcsoporthoz viszonyított arányát vizsgáltuk. Ez eltér a munkanélküliségi rátától. A munkanélküliségi rátát úgy számoljuk ki, hogy a munkanélküliek számát nem a teljes népességhez, hanem csupán az aktívakhoz – a foglalkoztatottak és munkanélküliek összegéhez – viszonyítjuk. Ahol kicsi a nevező – azaz a népességben belül az aktívak aránya, mert kevés a foglalkoztatott, ott kisebb munkanélküliségi létszám mellett is lehet magas a munkanélküliségi ráta.

Sok éven át is Magyarország ezzel a problémával küzdött. 2009-ben úgy volt az EU 27 átlagnál magasabb a fiatalok munkanélküliségi rátája nálunk, hogy a munkanélküli fiatalok aránya a teljes népességhez viszonyítva alacsonyabb volt az EU átlagnál, de a foglalkoztatottak aránya is jóval alacsonyabb volt (lásd. 11 és 12. ábra).

A fiatalok munkanélküliségi rátája 2009 és 2013 között – miközben a foglalkoztatási rátájuk itthon alacsony színvonalon stagnált – rekordmagas volt az előbb kifejtettek miatt. 2013-tól 2018-ig fokozatosan és folyamatosan csökkent a 2012-es rekord 27,8%-ról 9,9%-ra. Már a járvány előtt, 2018-ról 2019-re is nőtt a munkanélküliségi rátája a vizsgált korcsoportnak itthon.

2009 és 2013 között az EU 27 átlag munkanélküliségi rátája is nőtt, szinte ugyanannyival, mint a magyar. 2013-tól a vizsgált időszak végéig, a magyar munkanélküliségi ráta alacsonyabb volt amint az EU 27 átlaga. 2016-ban és 2017-ben volt a legnagyobb előnyünk, mindkét évben 8 százalékpont.

13. ábra: A 15-24 évesek munkanélküliségi rátája (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Elmondható, hogy a 15-24 évesek munkanélküliségi rátája az Európai Unióban nagy mértékben javult 2009 és 2019 között. Mindössze 3 olyan ország van, ahol a mutató romlott a vizsgált időszakban: Ciprus, Olaszország és Görögország.

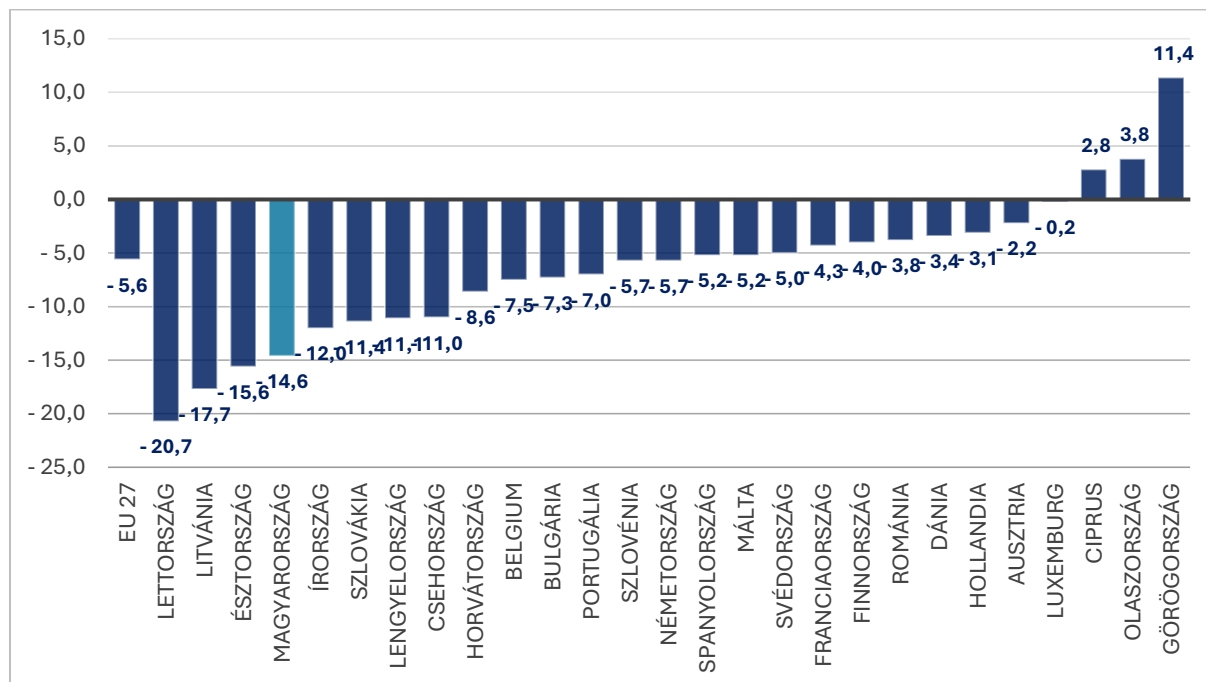
Míg az EU 27 átlaga 21,2%-ról 15,6%-ra javult – azaz 5,6 százalékpontos javulást ért el – addig hazánk az átlagnál rosszabb rátáról indulva – 25,8%-ról –, az átlagnál jobb értékre csökkent – 11,2%-ra –, azaz 14,6 százalékpontos javulást értünk el, ezzel javulásunk a 4. legnagyobb volt az Unióban.

Magyarországnál csak Lettország, Litvánia és Észtország rátája tudott jobban csökkenni a vizsgált időszakban. Fontos azonban megjegyezni azt is, hogy e három ország 2019 végén még jóval magasabb munkanélküliségi rátával rendelkezett, mint mi. 2019-ben a magyar fiatalok munkanélküliségi adata a 9. legjobb volt Európában.

Érdekesség, hogy Görögország 11,4 százalékponttal növelte a tíz év alatt a vizsgált korcsoport munkanélküliségi rátáját, ami nagy valószínűséggel a notóriusan válságban lévő görög gazdaságnak volt köszönhető.

A V4 államok közül Magyarországon volt a legnagyobb javulás, a másik három tagállam 11,4 százalékpont és 11 százalékpont között javított. Érdekesség, hogy Lengyelország a

munkanélküliségi ráta rangsorban megelőzött bennünket 2019-ben, náluk 9,9% volt a 15-24 éves fiatalok munkanélküliségi rátája, 1,3 százalékponttal alacsonyabb, mint nálunk.

14. ábra: A 15-24 évesek munkanélküliségi rátájának változása 2009-2019 között
(százalékpont - pp) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

IV.1.7. Következtetések

Magyarországon a rendszerváltás óta 1992-ben volt a 15-24 éves fiatalok foglalkoztatási rátája a legmagasabb – 35,4%-kal. Az ezredfordulótól folyamatosan, 2011-ig csökkent a ráta, 18,5%-ra. 2011-ben utolsó előttié voltunk az uniós rangsorban. Innen 2018-ig folyamatosan emelkedtünk 30%-ra, de már 2019-ben – a koronavírus járvány előtt – megindult egy csökkenés, a ráta 29,1% volt a járvány előtti utolsó évben.

2009 és 2019 közötti évtizedben a második legnagyobb javulást produkálta Magyarország. Ezzel a 16. helyre lépett előre a tagállamok sorrendjében hazánk.

Az Európai Unió átlagában a foglalkoztatási ráta 2008-ban volt a legmagasabb, 35%-kal és onnan folyamatosan csökkent 2013-ig, 29,8%-ra. Innen 2019-ig stabilan emelkedett, 33,5%-ra.

A fiatalok munkanélküliségi rátája 2012-ben volt a legmagasabb (27,8%). Onnan 2018-ig folyamatosan javult, 9,9%-re. 2019-ben romlott a mutató, 11,2%-re. A 2009 és 2019 közötti munkanélküliségi csökkenésünk a 4. legjelentősebb volt a tagállamok között.

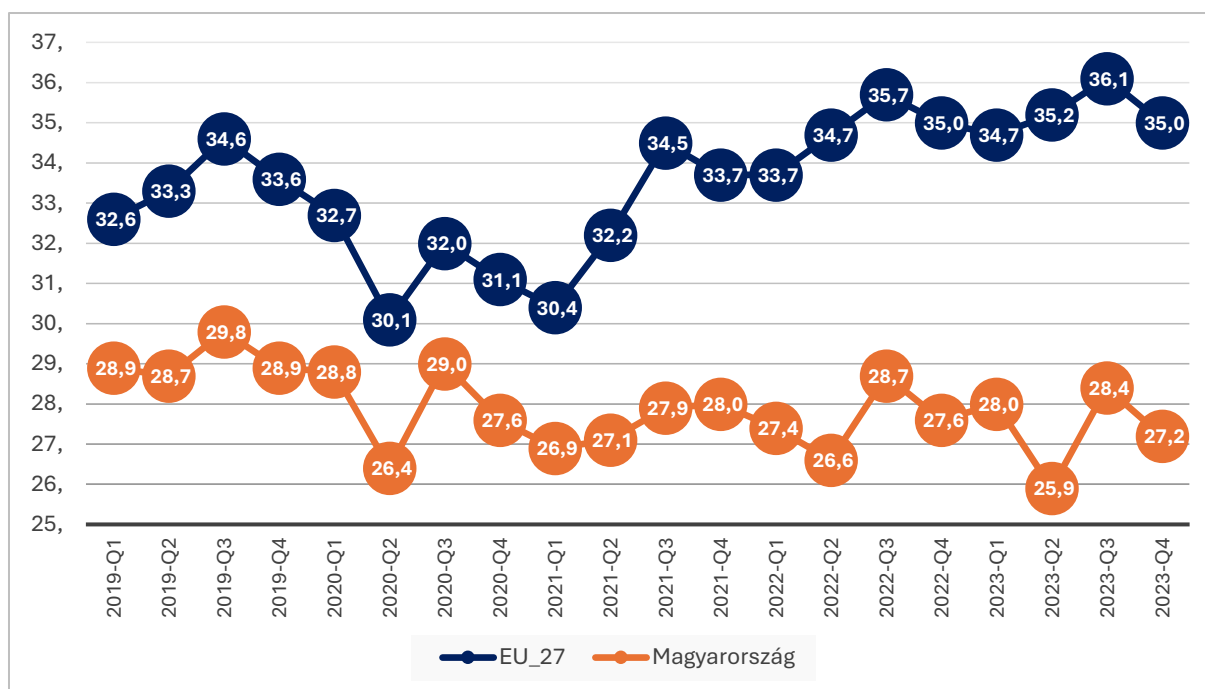
Az Európai Unióban a fiatalok munkanélküliségi rátája 2013-ban volt a legmagasabb, 25,2%. Onnan folyamatosan csökkent 2019-ig, 15,6%-ra.

A fiatalok foglalkoztatási rátája azokban az országokban nagyobb a magyar értéknél, ahol a tanulás mellett többen dolgoznak. 2019-ben, a 2,4% Magyarország esetében csupán 24.000 fő, azaz ennyi a havi átlagban formális képzéseken résztvevők és dolgozók létszáma. Tudjuk, hogy a diákmunkaszövetkezetek országos taglétszáma közel tízszer ennyi, de egyrészt a tagoknak egy komoly aránya a vizsgált korcsoportnál idősebb, másrészt a KSH által foglalkoztatottnak az tekinthető, akik a havi megkérdezés előtti héten legalább egy órát dolgoztak. A diákmunkaszövetkezetek tagjainak nagyon kis töredéke az, aki megfelel e kritériumnak. Ezen okokból a dolgozatom nem tér ki a fiatalok foglalkoztatásának és a diákmunkaszövetkezetek eredményeinek összevetésére.

A foglalkoztatási ráta növelése azonos munkanélküli létszám mellett is csökkenti a munkanélküliségi rátát. 2016 óta a magyar munkaerőpiacon jóval nagyobb problémát okoz a munkaerőhiány, mint a munkanélküliség. A munkaerőhiány csökkentésének egyik eszköze a fiatalok foglalkoztatásának bővítése, amely egyrészt a nem tanuló és nem dolgozó inaktív fiataloknak a munkaerőpiacra való bevonásával történhet, de ennél sokkal nagyobb arányban bővítené a foglalkoztatást, ha a tanulás mellett dolgozók létszámát sikerülne nem csak a nyári gyakorlatok alatt, hanem az év nagy részében növelni. Értelemszerűen mindezt jobbára a heti 36 órát nem meghaladó részmunkaidős foglalkoztatással, atipikus munkakörök elérhetővé tételével lehetne elérni.

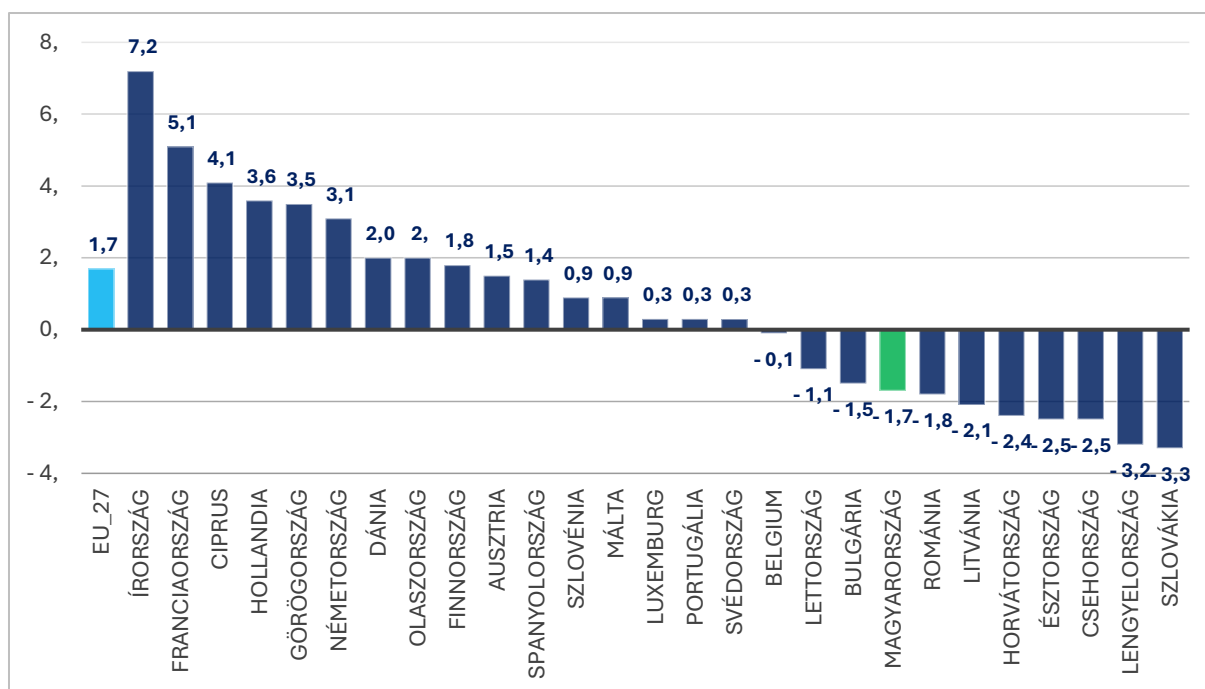
IV.2. A polikrízis időszakában

A fiatalok foglalkoztatása Magyarországon a polikrízis időszakában láthatóan kis mértékben visszaesett, míg uniós szinten enyhén növekedett. Az Eurostat adatai szerint a foglalkoztatott 15-24 évesek száma közel 18 ezer fővel csökkent hazánkban 2019 és 2023 között, leginkább a feldolgozóiparban (-5,6 ezer fő), a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazatban (-5,5 ezer fő) és a kereskedelem területén (-5,2 ezer fő). Érdekesség, hogy az általános csökkenés közben az információ, kommunikáció ágazatban foglalkoztatott fiataloknál 2019-2023 között 14,5%-os, az oktatásban pedig 34,2%-os növekedés volt tapasztalható. A dolgozat leadásáig nem kerültek nyilvánosságra a 2023-ra vonatkozó éves adatok ágazati bontásban, így a 2023 negyedéves adatok felhasználásával végeztem becslést.

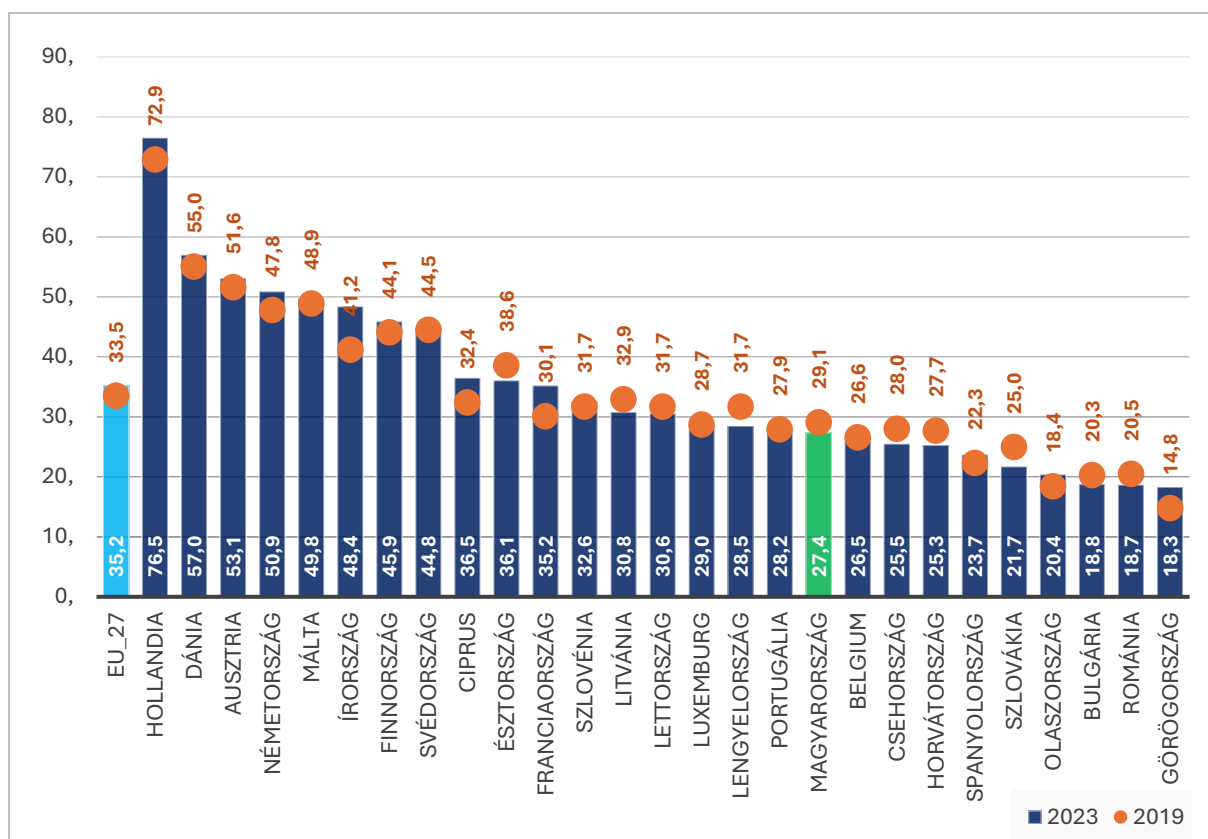
15. ábra: 15-24 évesek foglalkoztatási rátája (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Fontos kiemelni, hogy a dolgozatban, amikor éves adatok nem elérhetőek – a dolgozat leadásáig – akkor a második negyedéves adatokat vettem alapul, ugyanis (ahogy az a fenti ábrán is látható), erős ciklicitás tapasztalható a fiatalok foglalkoztatási rátájában hazánkban a szezonális miatt, aminek feltehetőleg az egyik fő oka az, hogy a korcsoportból sokan a második negyedévben fejezik be a tanulmányaikat, s csak utána tudnak szeptemberben munkába állni. Ezen felül folyamatosan, egész évben kerülnek ki a korcsoportból olyanok, akik betöltik a 25. életévüket, s ők nagyobb arányban foglalkoztatottak, mint a 15. évük betöltésével, a korcsoportba belépők. Mindezt alátámasztja az is, amivel később fogok foglalkozni, hogy a hazánkban tanuló fiatalok nagy része csak a felsőfokú végzettsége megszerzése után áll munkába: az alacsony végzettség megszerzése után sokan mennek el középfokra, a középfokú végzettség megszerzése után pedig sokan mennek el felsőfokra, s csupán a felsőfokú végzettség megszerzése után lépnek be a munkaerőpiacra, a tanulmányaik alatt kevesen dolgoznak. A 15. ábrán látható, hogy a polikrízises időszakban élesen szétvált a fiatalok foglalkoztatási rátája az EU 27 átlagában, és Magyarországon.

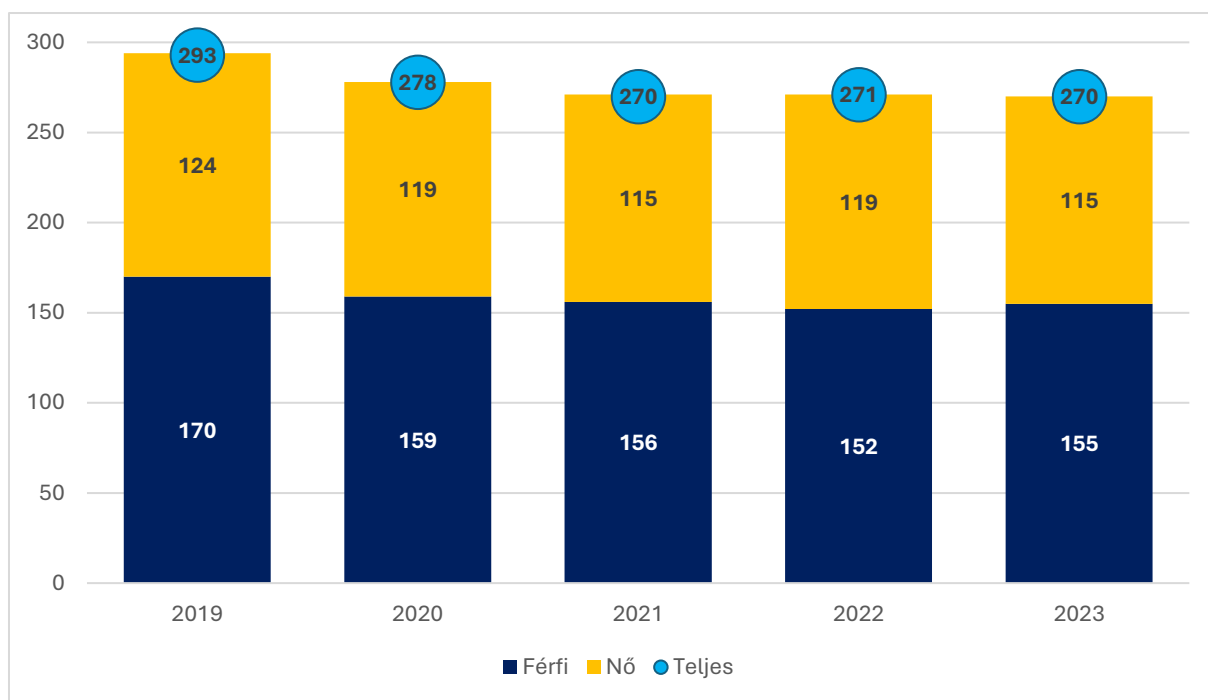
16. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátájának változása 2019-2023 között (százalékpont - pp) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Míg éves szinten 2019 és 2023 között a 15-24 évesek foglalkoztatási rátája az EU 27 tagállamában 1,7 százalékponttal növekedett, addig hazánkban szintén 1,7 százalékponttal csökkent. Az adatokból látható, hogy a Visegrádi Együttműködés országaiban mindenhol romlott ez a ráta, hazánkon kívül a maradék három országban romlott a legjobban (16. ábra). Fontos azonban megjegyezni, hogy nem csupán a V4 országaiban romlott a legjobban, de mindegyikben alacsonyabb a fiatalok foglalkoztatási rátája, mint az uniós átlag: Lengyelországban 6,7 százalékponttal, hazánkban 7,8 százalékponttal, Csehországban 9,7-tel, Szlovákiában pedig 13,5 százalékponttal (17. ábra).

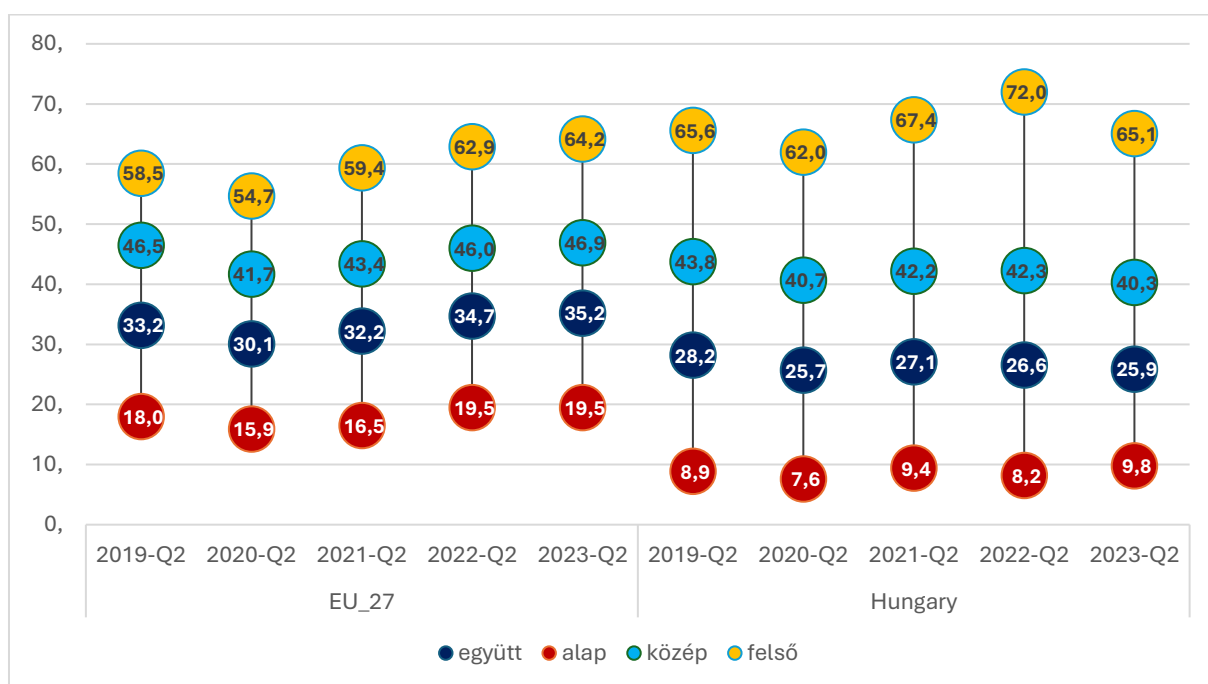
17. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Hazánkban az Eurostat ugyan ezen adatbázisa alapján a vizsgált korcsoportban 2019 és 2023 között a női foglalkoztatottak csökkentek inkább, 9 ezer fővel, míg a férfi foglalkoztatottak ötezer fővel csökkentek. Érdeemes az éves bontásban megfigyelni, hogy a 15-24 éves foglalkoztatottak létszáma 2019-től 2021-ig csökkent, 293 ezerről 270 ezerre, viszont 2021-2023 között érdemi változás a teljes létszámban nem történt, mindegyik évben 270 ezer körül mozgott a létszám, csupán a nemek között történt átrendeződés.

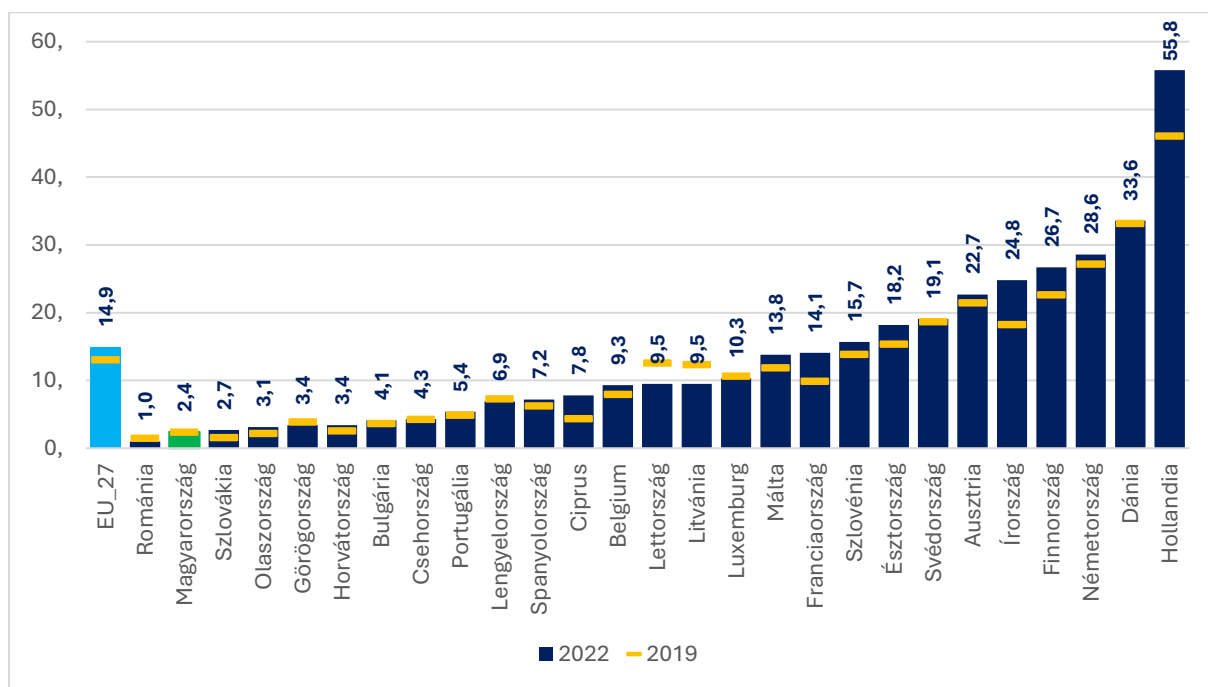
18. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak létszáma Magyarországon (ezer fő) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Végzettség szerinti bontásban árnyalódik a relatíve alacsony foglalkoztatási ráta: a 2023 második negyedében 9,8 százalék volt az alapfokú végzettségűek között a foglalkoztatott, 40,3%-a volt foglalkoztatott a középfokú végzettségűeknek, és 65,1% volt foglalkoztatott a felsőfokú végzettségű fiatalok közül.

19. ábra: A 15-24 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség szerint (2019 és 2020 régi módszerrel, 2021-2023 új módszerrel %) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Az adatokból jól látható, hogy bár a foglalkoztatottság korcsoporti bontásban jóval alacsonyabb, mint az EU27 átlaga, a korcsoport felsőfokú végzettséggel rendelkező tagjai hazánkban könnyebben találnak munkát, mint az Unióban – viszont ez sajnos nem mondható el az alap és középfokú végzettséggel rendelkezőkről.

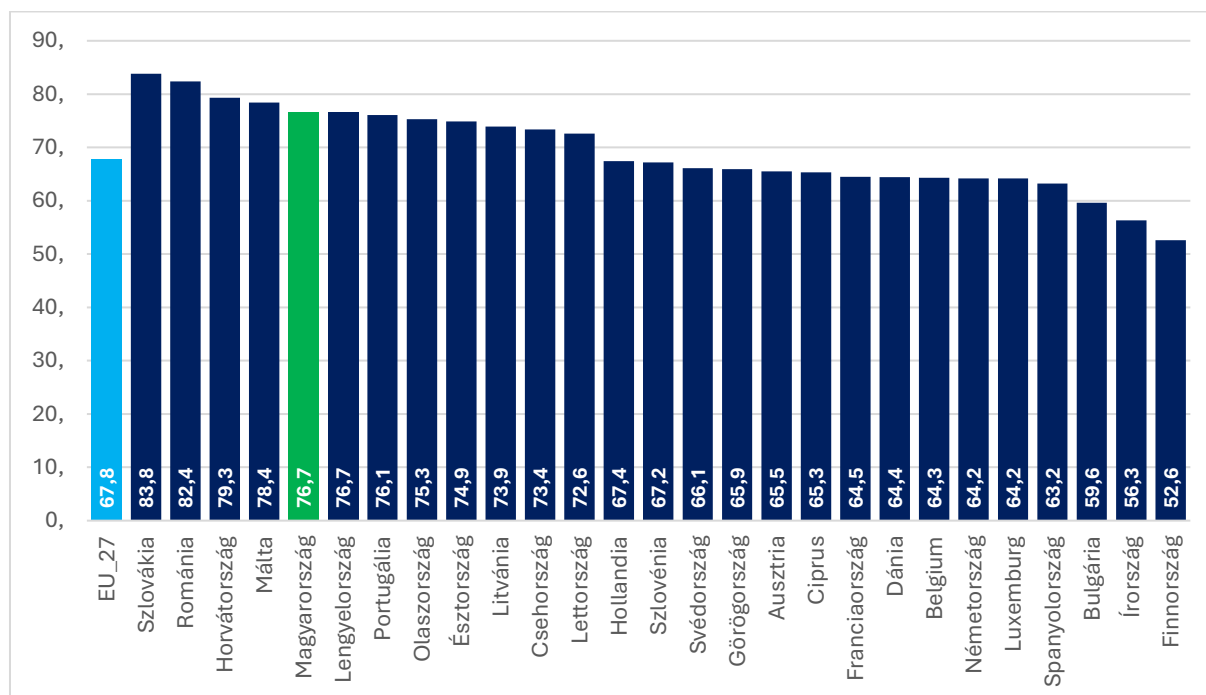
20. ábra: A 15-24 évesek között a tanulás mellett foglalkoztatottak aránya (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Hat országban csökkent 2022-re a tanulás mellett foglalkoztatottak aránya a 2019-es adatokhoz képest: Lettorszában, Litvániában, Romániában, Görögországban, Lengyelországban és Luxemburgban. Két országban nem változott, Csehországban és Magyarországon, az Unió többi 19 országában nőtt. Németországban, Dániában és Hollandiában a legmagasabb az arány, náluk köztudottan magas a duális képzésben résztvevők aránya.

Az adatokból valószínűsíthető, hogy hazánkban az alap és középfokú végzettséggel már rendelkező középiskolások és egyetemisták között a duális képzésben résztvevők nem szerepelnek a foglalkoztatottak közt, míg több más országban igen.

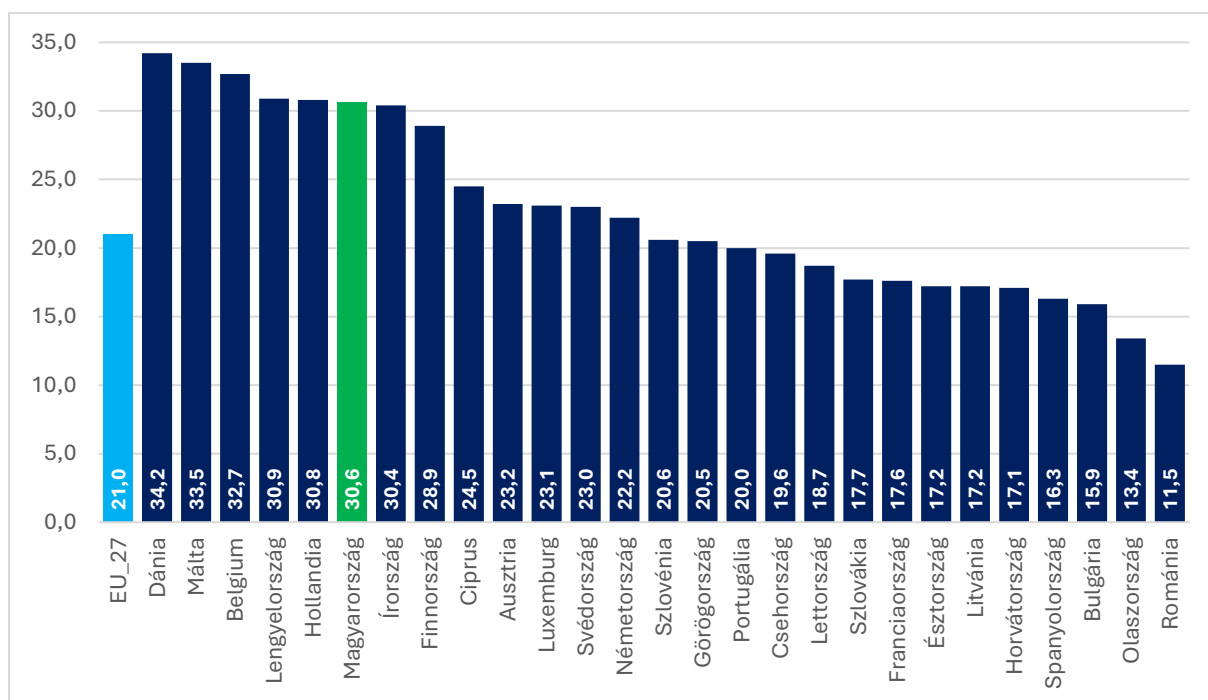
A 15-34 éves korcsoportra vonatkozó végzettség szerinti foglalkoztatási adatokból látszik, hogy az IKT végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak 76,7%-a a korcsoportba tartozik, míg az

átlag az unióban 67,8%. A magyar arány éppen, hogy lekörözi a lengyelt is, aminek kicsit később lesz jelentősége.

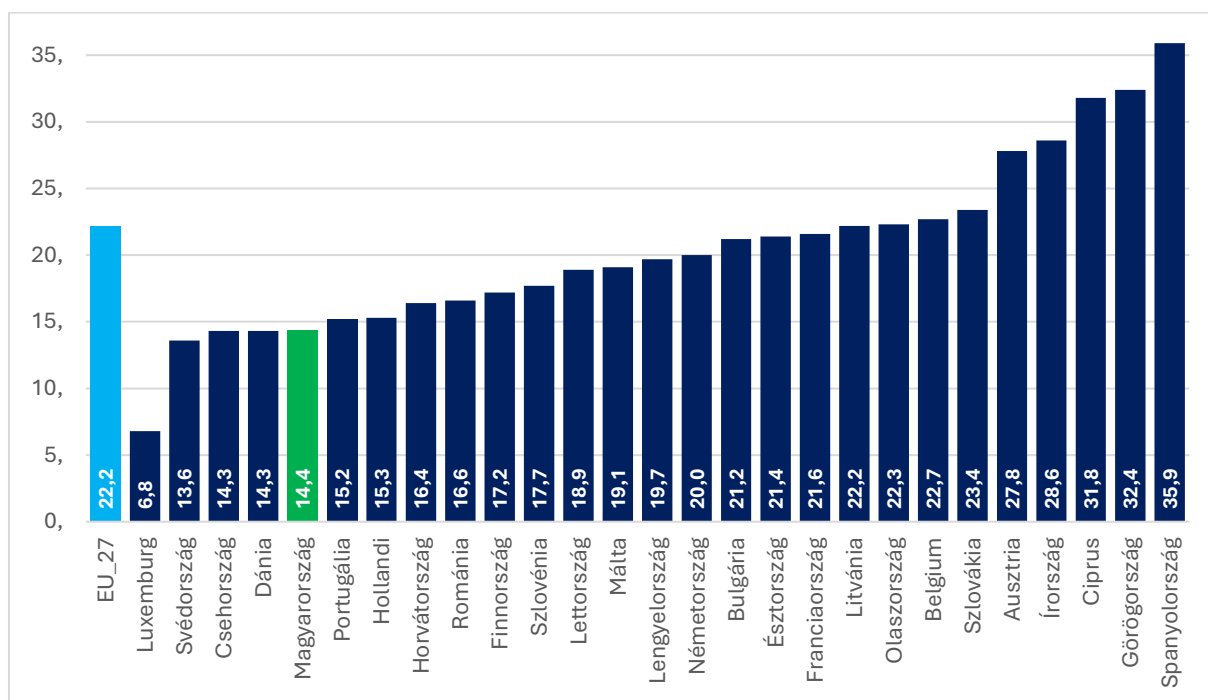
21. ábra: Az IKT végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak aránya 15-34 korcsoport (%
2022) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Szintén jók a magyar számok, ha azokat a vállalkozásokat nézzük, ahol alkalmaznak IKT szakértőket. 2022-ben hazánkban volt az unióban a hatodik legnagyobb azon 10 főnél nagyobb vállalkozások aránya (30,6%), amelyek információ- és kommunikációtechnológia szakembereket alkalmaztak. A magyar arány nem csupán közel tíz százalékponttal magasabb az EU 27 átlagánál, de a V4 országai közül is majdnem a legelső, Lengyelország csupán 3 tizedszázalékkal előz minket.

22. ábra: Az IKT szakértőket alkalmazó 10 fős vagy nagyobb vállalkozások aránya (% , 2022)
(adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

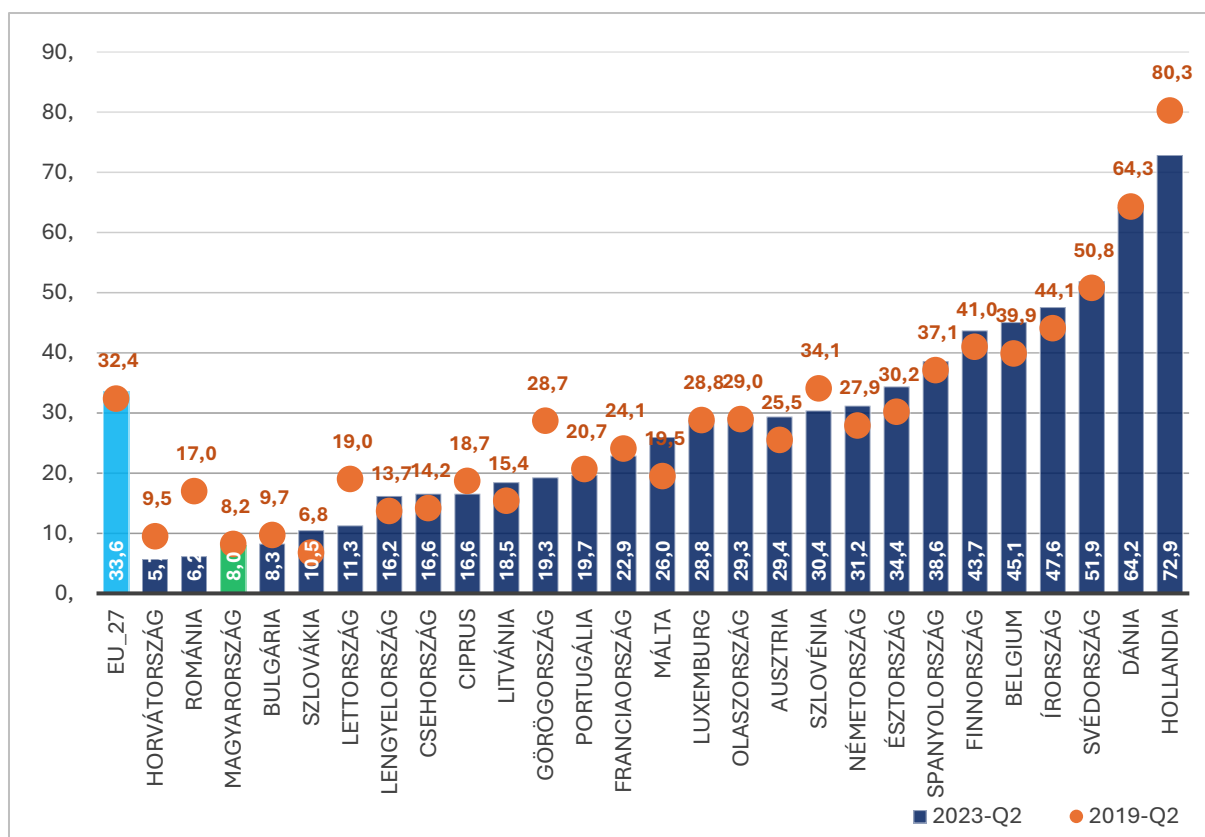
A képzettség kapcsán fontos megjegyezni azt is, hogy milyen arányú a túlképzettség mértéke a munkaerőpiacon. A túlképzettség annyit takar, hogy a 15-64 éves korcsoportban milyen arányúak azok a foglalkoztatottak, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, viszont olyan munkakörben dolgoznak, amely nem igényel ilyen magas iskolai végzettséget.

23. ábra Túlképzettségi arány (% , 2022) (15-64 évesek) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

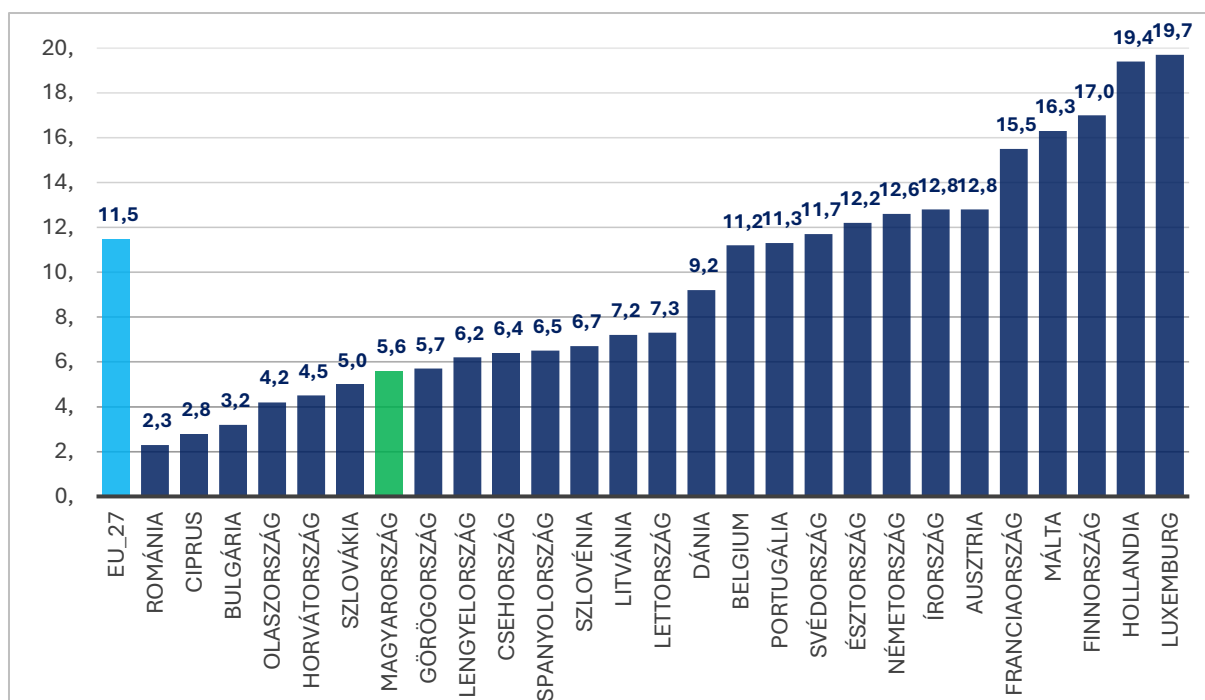
Jól látható, hogy hazánkban jobb a helyzet, mint az Európai Unióban. Az EU 27 tagállamában átlagosan 22,2% túlképzett a jelenlegi munkaköréhez képest, míg itthon „csupán” 14,4% - ezzel az adattal Magyarország az ötödik legjobb az Unióban, csupán Luxemburg, Svédország, Csehország és Dánia jobb nálunk. A 20-34 évesek korcsoportjában is a negyedik legjobb Magyarország, Luxemburg, Észtország és Svédország után, 15,6%-kal. Érdemes megjegyezni, hogy a 20-34 évesek között kicsit magasabb a túlképzettek aránya a teljes 15-64 éves korcsoporthoz viszonyítva, ami amiatt lehetséges, mert a fiatalok nagyobb arányban vállalnak el képzettségük alatti szintű munkát, mint az idősebb generáció. Nálunk ez a többlet 1,2 százalékpont, szemben a fiataloknak az unióban kimutatható átlagos 2,3 százalékpontos hátrányával. A 20-34-es korcsoportban a V4-en belül átlagosan 5 százalékponttal nagyobb a túlképzettség, mint a 15-64-es korcsoportban.

Az európai uniós adatokból (24. ábra) az is látszódik, hogy hazánkban nincsen meg a részmunkaidős foglalkoztatottság kultúrája, ahogy az is látszódik, hogy a duális képzés, mint foglalkoztatottsági forma hiányzik a statisztikából, hiszen a hazai adat kevesebb mint a negyede az EU 27 átlagának, és a polikrízises időszakban megkezdődött kulturális változások ellenére meglepő módon romlott 2019-hez képest. A részmunkaidős foglalkoztatottak arányából és a végzettségből látszik, hogy hazánkban hivatalosan az egyetem befejezéséig részmunkaidőben sokkal kevesebben dolgoznak, mint ahogy azt az európai uniós számokból várni lehetne, viszont amint befejezik a fiataljaink az egyetemet, gyorsan be tudnak lépni a munkaerőpiacra teljes munkaidőben.

24. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak között a részmunkaidősök aránya (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

A koronavírus-járvány következtében, a home office terén bekövetkezett kulturális szemléletváltást jól le lehet követni a statisztikai adatokon: 2022-ben 2019-hez képest jóval több 15-24 éves foglalkoztatott dolgozik néha vagy általában otthonról is. 2019-ben az arány 1,8% volt, ami a koronavírusra adott restriktív intézkedések hatására 2020-ra megnőtt 5,9%-ra, majd 2021-ben tetőzött 6,1%-on. A legutolsó adat 2022-es, ebben az évben 5,6%-a a fiataloknak dolgozott néha vagy általában otthonról is. Mindez azt mutatja, hogy a foglalkoztatási módokban jelentős változást hozott a koronavírus, amely nem csak ideiglenesen, hanem hosszútávon is átalakította a munkavégzés átlagos helyét. Ezzel az átalakulással is sajnos kijelenthető, hogy hazánk le van maradva még mindig az EU-s átlagtól, annak felét sem érjük el.

25. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak között a néha vagy általában otthonról is dolgozók aránya - 2022 (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

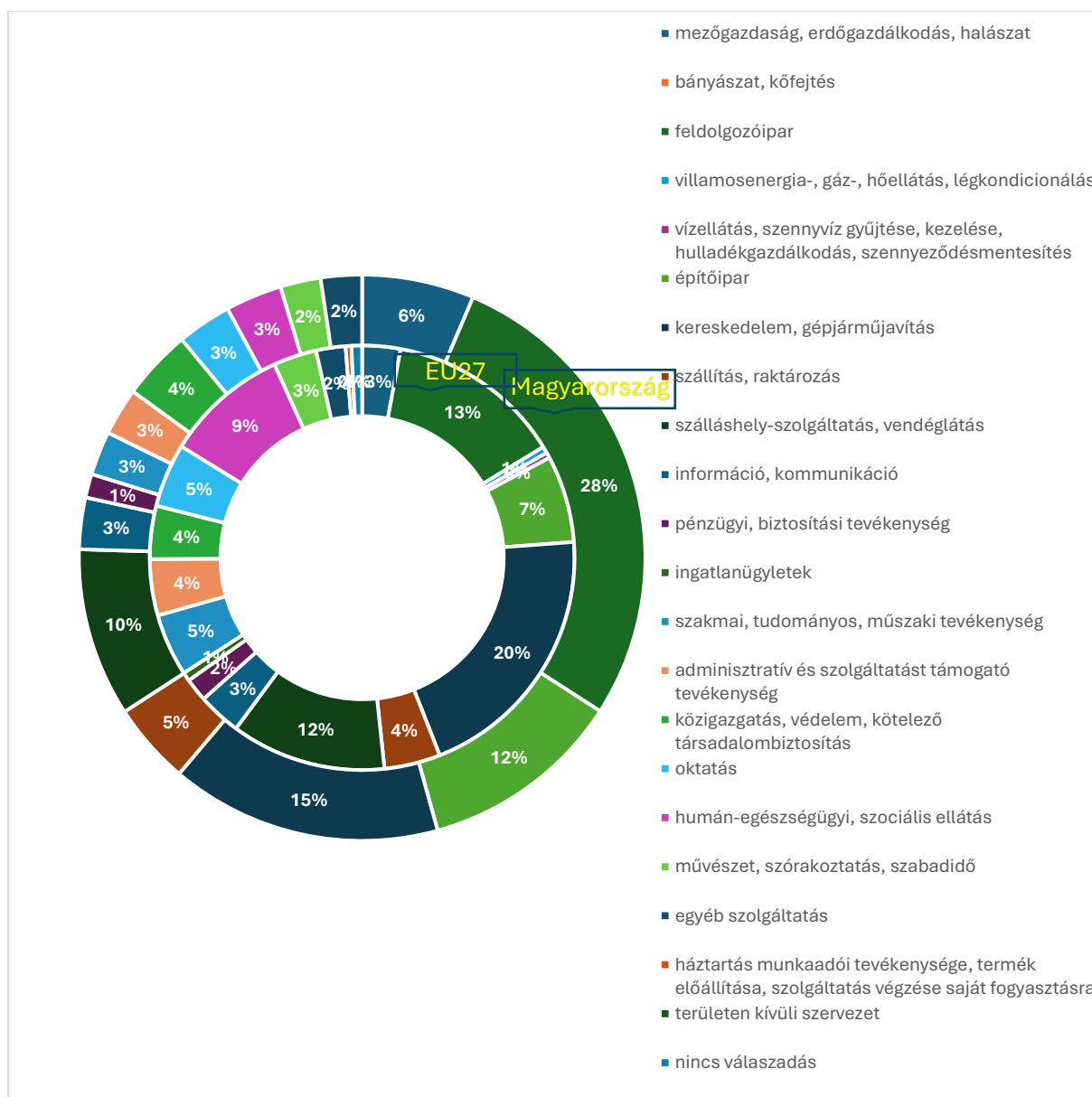
Az ágazati megoszlásból az látható, hogy hazánkban a 15-24 éves fiatalok főképp a feldolgozóiparban (28%), a kereskedelem és gépjárműjavítás (15%), valamint az építőiparban (12%) dolgoznak. Az EU27 átlagához képest több mint kétszer olyan nagy hazánkban a feldolgozóiparban dolgozók aránya, míg az építőiparban dolgozók aránya „csupán” kétszer olyan nagy. Viszont, a kereskedelem, gépjárműjavítás ágazatban dolgozók aránya öt százalékkal kisebb hazánkban, mint az uniós átlag.

A 15-24 évesek ágazatonkénti megoszlása érdekes és fontos látleletet ad a munkaerőpiac összetételére. A 2019Q2 (8. ábra) és a 2023Q2 (26. ábra) között a fiatal foglalkoztatottak létszáma 30.100 fővel csökkent. A munkanélküliek létszáma 6.600 fővel emelkedett, az inaktívak létszáma pedig 3.500 fővel csökkent. Mindez úgy történhetett meg, hogy a teljes 15-24 éves korcsoport létszáma 27.000 fővel csökkent.

Ezen adatok ismeretében érdemes megjegyezni, hogy a csökkenést főleg 3 ágazat csökkenése okozta: a feldolgozóiparban foglalkoztatottak száma csökkent 10.400 fővel, a kereskedelem és gépjárműjavítás csökkent 8.500 fővel, valamint a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás csökkent 5.300 fővel. A nominális csökkenések mellett arányaiban kiemelkedően csökkent a pénzügyi, biztosítási tevékenység ágazatban dolgozók száma (-38%) illetve a humán-egészségügyi, szociális ellátás területen dolgozók száma (-36%).

A csökkenés mellett némely ágazat növekedni is tudott. A legnagyobb növekedést nominálisan az építőipar (3.300 fő, azaz 11%), az oktatás (2.200 fő, azaz 28%) valamint az információ, kommunikáció hajtotta végre (1.500 fő, azaz 20%).

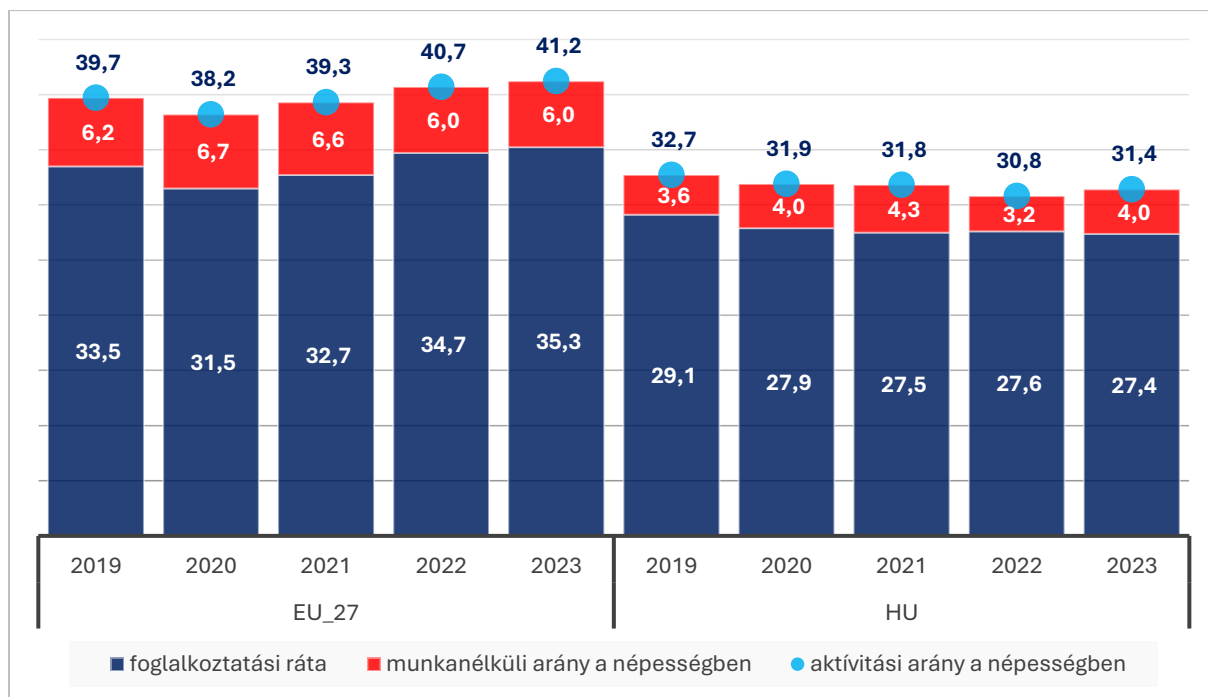
Érdemes megjegyezni azt is, hogy a foglalkoztatott férfiak száma nagyobb mértékben csökkent, mint a foglalkoztatott nők száma: a foglalkoztatott férfiak létszáma 23.500 fővel (16%) csökkent, míg a foglalkoztatott nők létszáma 6.600 fővel (6%).

26. ábra: A 15-24 éves foglalkoztatottak megoszlása ágazatonként - 2023Q2 (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

IV.2.1 Aktivitás, munkanélküliség

A teljes kép megismeréséhez érdemes megfigyelni a 15-24 éves fiatalok aktivitási, valamint a munkanélküliségi rátáját is. Hazánkban a fiatalok aktivitási aránya a népességben csökkent 2019-2022-ig folyamatosan, míg az EU27 átlagában 2020-2023 között folyamatos növekedésben volt az arány – így jutottunk el oda, hogy közel 10 százalékpontos a különbség a két mutató között.

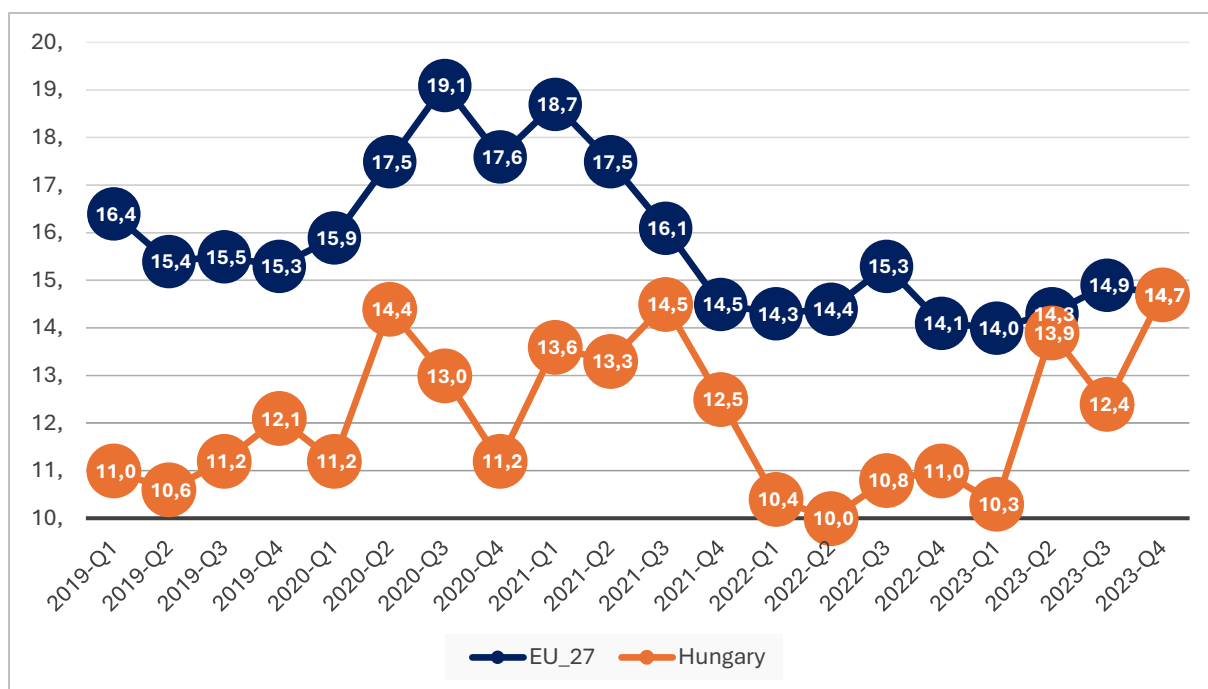

27. ábra: A 15-24 évesek aktivitása (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Hazánkban a csökkenésen túl a foglalkoztatási ráta 2020-2023 között csupán pár tizedszázalékponttal csökkent, s jól látható, hogy akik 2019-ről 2020-ra elvesztették a munkájukat, azok közül sokan kiléptek a munkaerőpiacról, inaktívvá váltak.

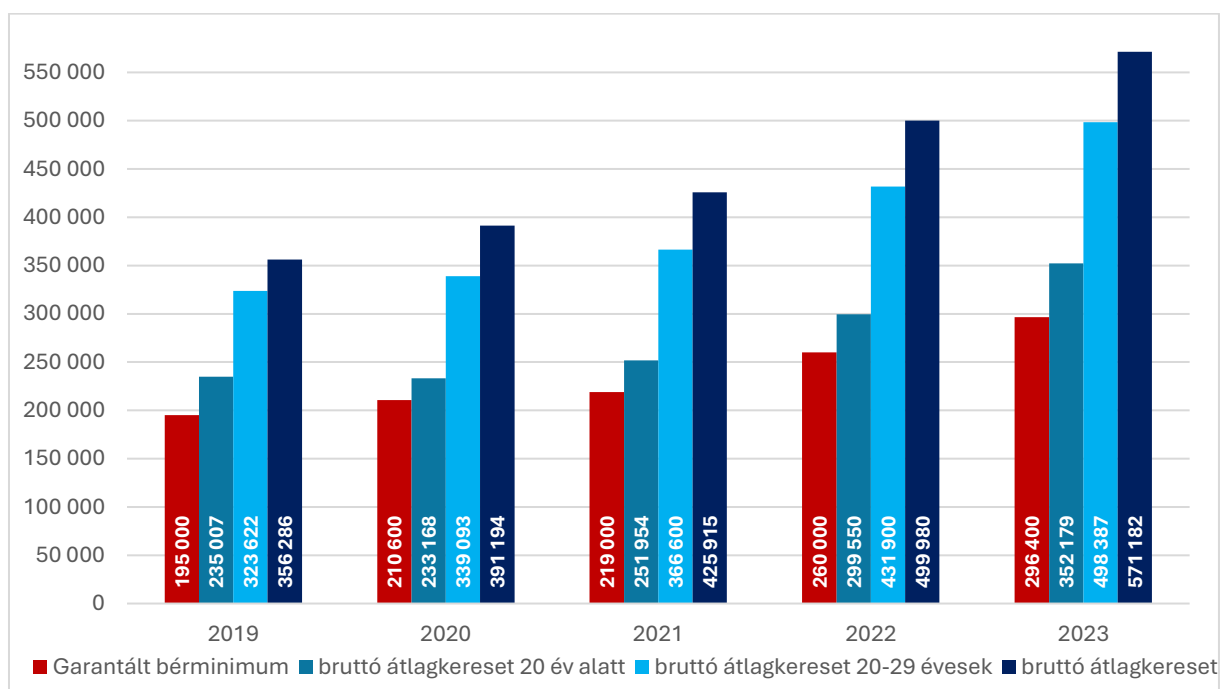
Fontos kiemelni, hogy bár az aktivitási arány a népességben alacsonyabb, mint az EU27 átlagában, de a munkanélküliek aránya is alacsonyabb a népességben, ami jól mutatja, hogy sok fiatal nem tud „aktivizálódni”, nem tud belépni 15-24 éves korában a munkaerőpiacra.

A munkanélküliségi rátánk azért éri el az uniós átlagot, miközben a munkanélküliek aránya a népességben jóval kisebb az átlagnál, mert a ráta nevezője, az aktívak száma kicsi.

28. ábra: 15-24 évesek munkanélküliségi rátája (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

IV.2.2. Keresetek

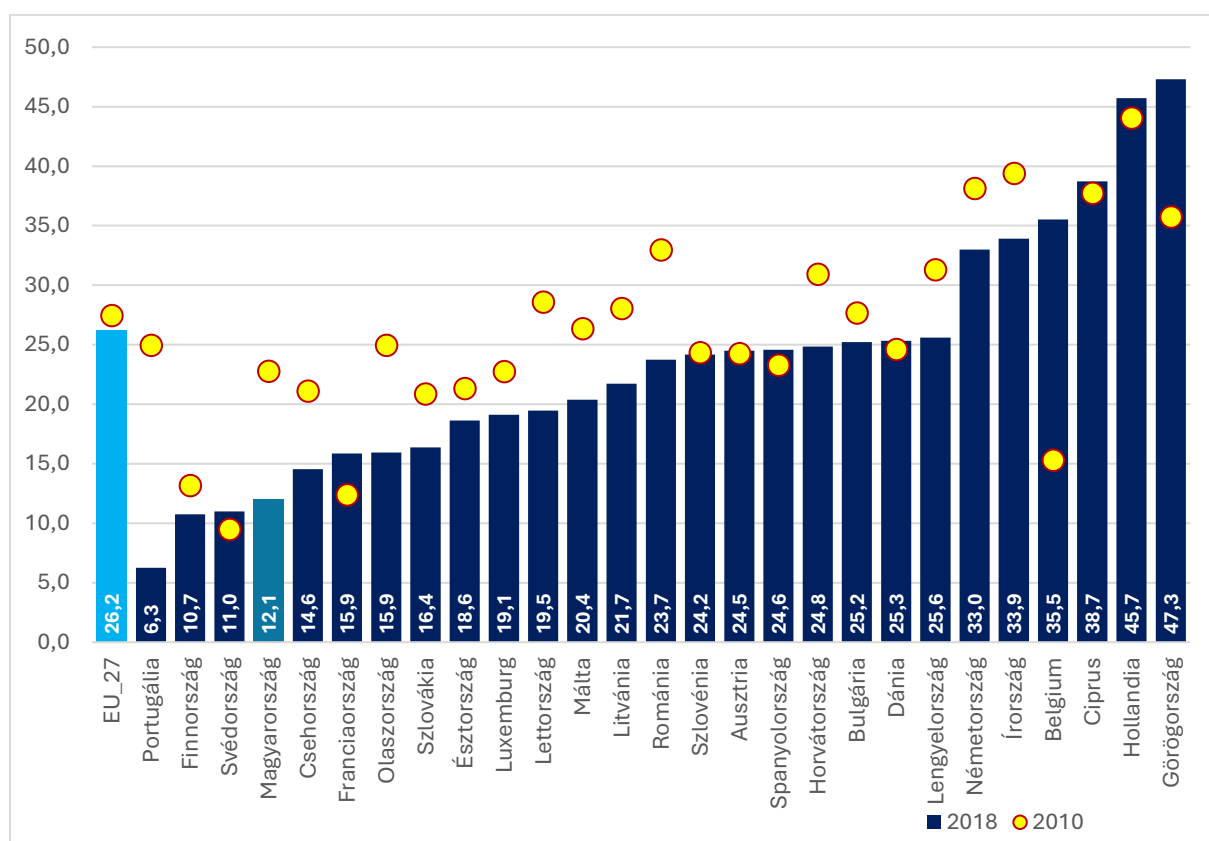

29. ábra: Teljes munkaidőben alkalmazásban álló fiatalok bruttó átlagkeresete (Ft/hó)
(adatok forrása: KSH; saját ábra)

A fiatalok helyzete a munkaerőpiacon a keresetek szempontjából is jónak mondható. A 20 év alatti fiatalok bruttó átlagkeresete folyamatosan a garantált bérminimum felett volt a polikrízis időszakában is, 2019-ben 21%-kal, 2023-ban pedig 19%-kal. A 20-29 évesek bruttó

átlagkeresete 2/3-dal több, mint a garantált bérminimum, nagyon megközelíti a teljes népesség bruttó átlagkeresetét – amit természetesen felhúz a nagy cégigazgatók és menedzserek bére, amely nem feltétlenül elérhető cél egy tanulmányait éppen, hogy csak befejező, a munkaerőpiacra kilépő fiatalnak.

Az alacsony keresetűek aránya a 30 év alattiak körében is alacsony volt a polikrízises időszak előtt, kisebb, mint fele az EU 27 átlagának. Érdekes megjegyezni, hogy ezt az arányt csupán 4 évente adja ki az Eurostat, a 2022-es arány még nem publikus. Mint ismeretes, az számít alacsony keresetűnek, aki kétharmadát vagy kevesebbet keresi meg a nemzeti bruttó átlagkeresetnek. Érdeklenség, hogy olyan sztereotipikusan fejlett országok is mögöttünk vannak ebben a mutatóban, mint Luxemburg, Dánia, Németország, Hollandia – az látszik, hogy a 30 év alatti alkalmazottakat nem becsülik meg ezekben az országokban annyira, mint hazánkban, s az is szemmel látható, hogy nagyon sokat javult a magyar arány, hiszen 2010-ben még 22,8%- volt.

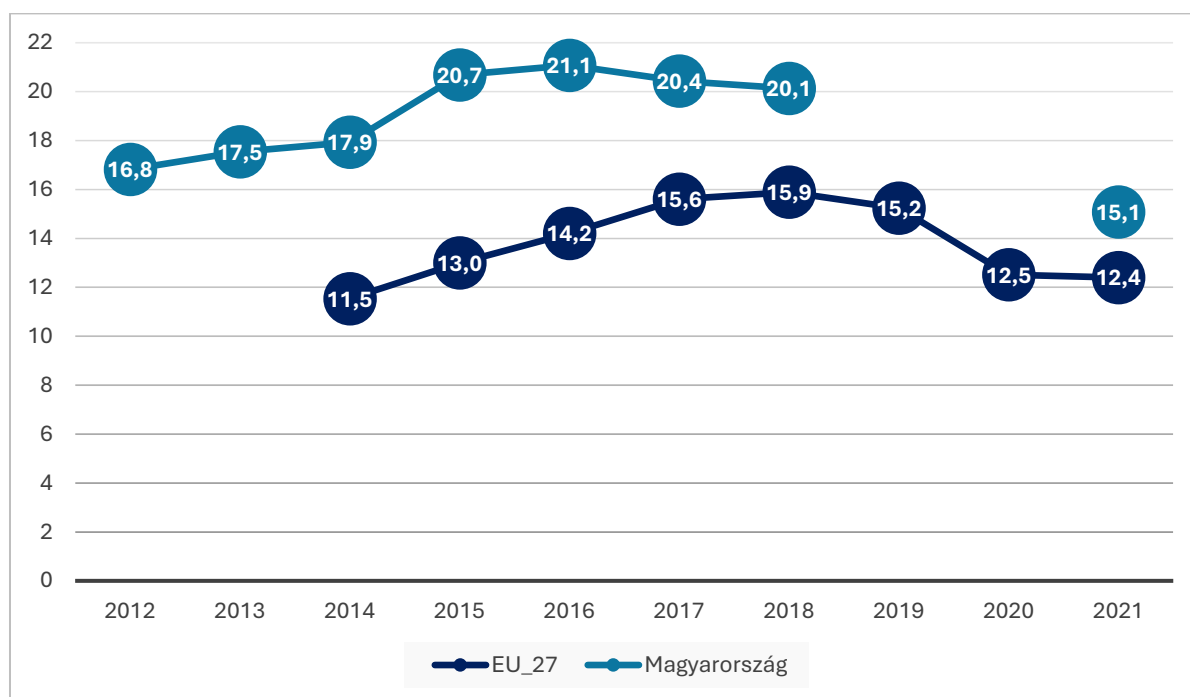

30. ábra: Az alacsony keresetűek aránya a 10 főnél nagyobb munkaadónál dolgozó 30 év alatti alkalmazottak között (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

IV.3. Vállalkozások – foglalkoztatás a foglalkoztató szemszögéből

A magyar 15-24 éves fiatalok foglalkoztatási helyzetének megértéséhez fontos a vállalkozások szempontjából is vizsgálni ezeket a folyamatokat. A vállalkozások fajtáira kitérő adatok közül ritkán érhető el korcsoporti bontás, így mindig jelöltem, hogy az összes foglalkoztatottra, vagy a fiatalokra vonatkozik az adott adat.

A KSH/Eurostat mérései szerint gyorsan növekvő vállalkozásnak számít az a vállalkozás, amely a vonatkozási évet megelőző három évben 10 százaléknál magasabb éves átlagos növekedést ért el az alkalmazottak számában, és legalább 10 főt alkalmaznak – tehát a mikrovállalkozásokat nem vizsgálják ebben a csoportban. A KSH/Eurostat nem rendelkezik külön korkategóriákkal azon belül, hogy mennyi az adott országban a gyorsan növekvő vállalkozásokban foglalkoztatottak aránya, viszont az adott országban a vállalati szféra versenyképességéről, valamint gazdasági növekedésről ez a mutató sok mindent elárul.

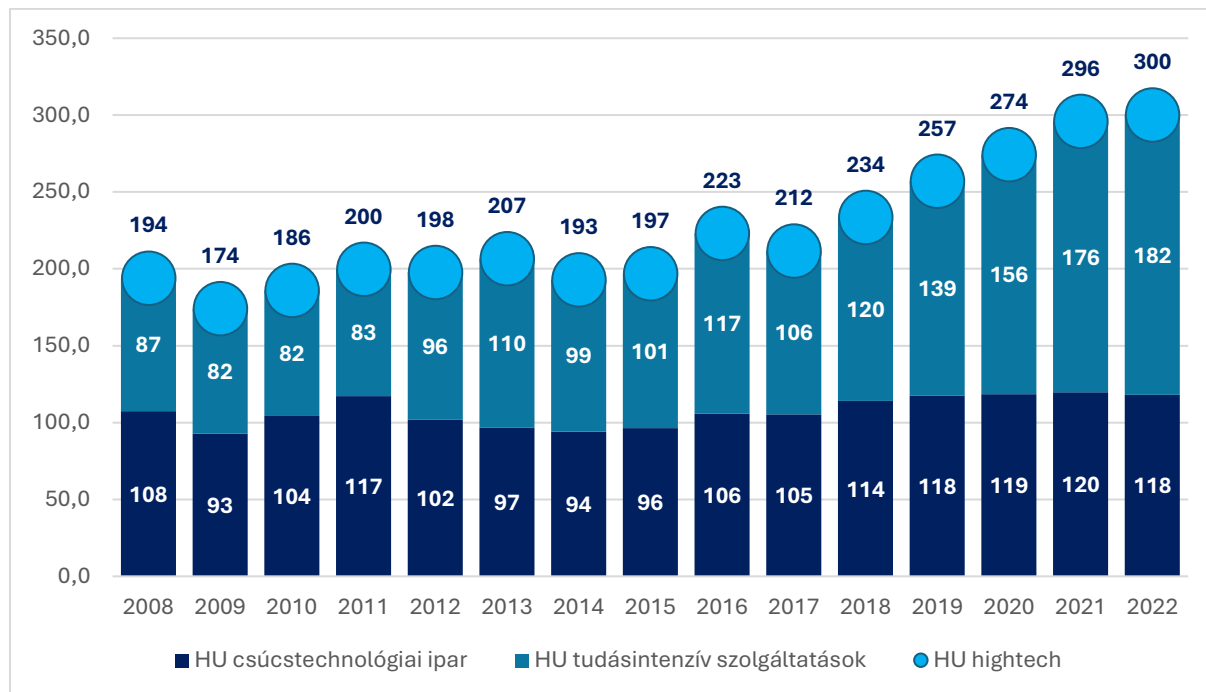

31. ábra: A gyorsan növekvő vállalkozásokban foglalkoztatottak aránya a legalább 10 fős vállalkozások foglalkoztatottjai körében (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

A gyorsan növekvő vállalkozásokban foglalkoztatottak aránya hazánkban 2012 óta magasan az EU27 átlag fölötti. Bár az érzékelhető, hogy a polikrízis időszakban csökkent az arány, mind hazai, mind uniós szinten.

A hightech szférában foglalkoztatottak létszáma Magyarországon folyamatosan nőtt 2017 óta, amely növekedést a tudásintenzív szolgáltatásokban (például, az IKT ágazatban) dolgozók létszáma fokozta, ugyanis a polikrízis időszakában stagnált a csúcstechnológiai iparban

dolgozók létszáma, 118 ezer fő környékén. Az Eurostat és OECD osztályozása szerint azok tartoznak a hightech szférába, akik bármely gazdasági ágazatban magas szintű technológiát alkalmazva dolgoznak; a szolgáltatási szférában az ilyet tudásintenzív szegmensnek nevezzük; az iparban pedig csúcstechnológiai iparnak.

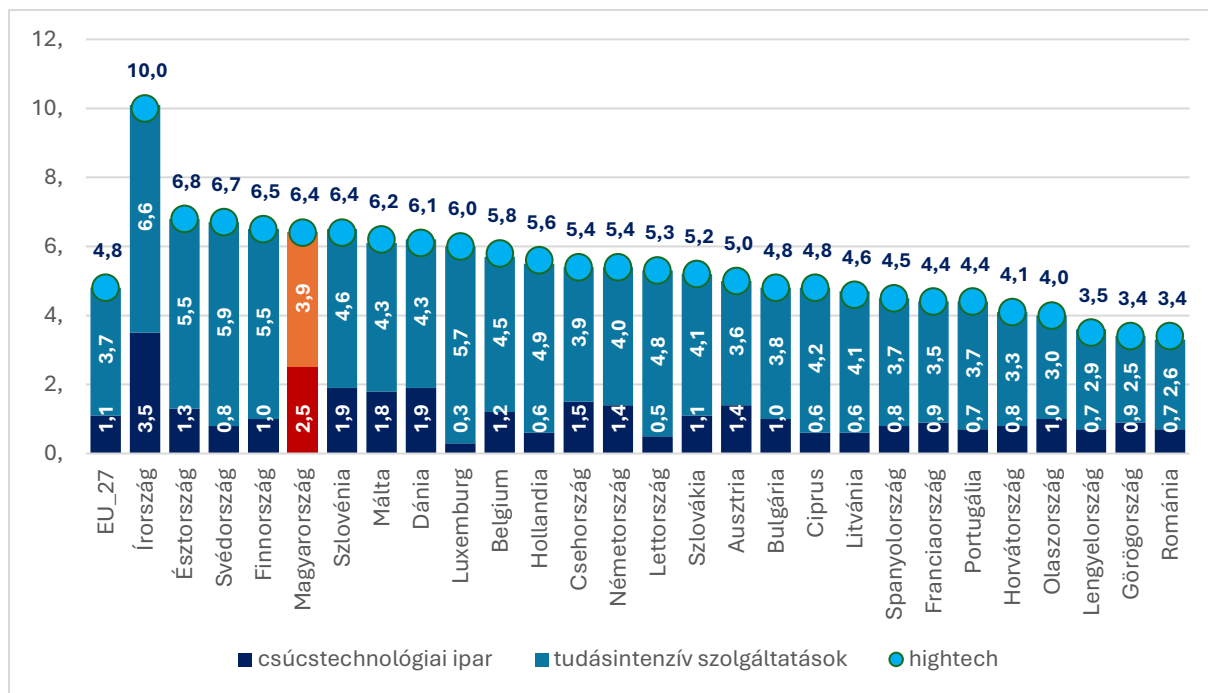

32. ábra: Hightech szférában foglalkoztatottak létszáma Magyarországon (ezer fő) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

2019-től 2022-ig hazánkban 43 ezer fővel nőtt a hightech szférában foglalkoztatottak száma, a csúcstechnológiai iparban stagnált a létszám, a tudásintenzív szolgáltatások közé sorolt helyeken történt a növekedés. A 2022-es létszám minden idők legmagasabb értékét jelentette hazánkban. Érthető, hogy a 2017 óta jelenlévő növekedést nem törte meg a járvány, hiszen a COVID-restrikciók alatt a digitalizációra való igény megsokszorozódott.

Az Unió leghightechebb foglalkoztatású országa Írország, amely nem meglepő a globális csúcstechnológiai cégeknek nyújtott kedvező adózási feltételekről elhíresült szigetország reputációjának figyelembevételével.

Érdekes megfigyelni a hightech arányon belül a csúcstechnológiai ipar és a tudásintenzív szolgáltatások részarányát. Magyarországon uniós összehasonlításban is második legmagasabb a csúcstechnológiai iparban foglalkoztatottak aránya, a harmadik holtversenyben Szlovénia és Dánia, közel negyedével lemaradva.

33. ábra: A hightech szférában foglalkoztatottak aránya 2022-ben (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

Az EU átlag több mint kétszerese hazánkban a csúcstechnológiai iparban foglalkoztatottak aránya, míg a tudásintenzív szolgáltatások esetében is 0,2 százalékponttal magasabb a magyar adat.

Magyarország az ötödik a hightech szférában foglalkoztatottak arányában uniós viszonylatban, olyan gyakorta elől szereplő országokat előztünk le, mint Dánia, Belgium, Luxemburg, vagy épp Ausztria.

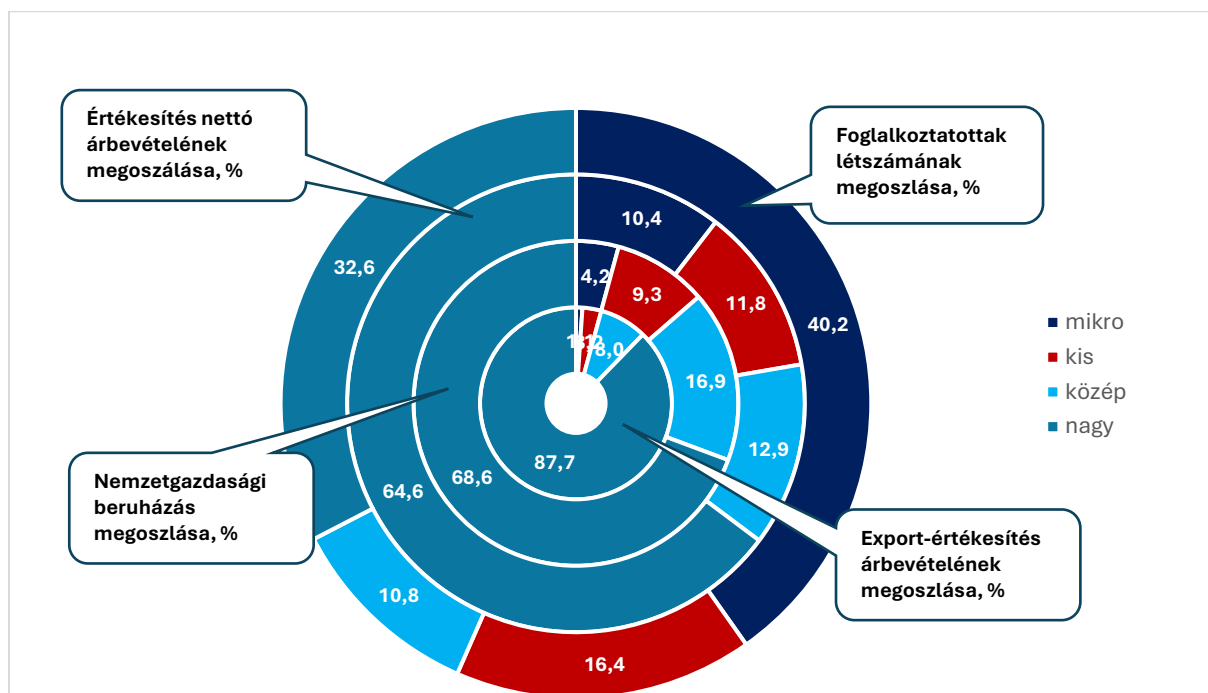
Startupéletciklus fázisai	2019	2020	2021	2022
Átlagos nettó árbevétel, ezer forint				
Ötletelés, magvető fázisban lévő vállalkozások	4 988	4 657	7 894	8 929
Korai fázisban lévő vállalkozások	22 154	19 091	18 316	20 631
Növekedési és kései fázisban lévő vállalkozások	33 325	43 574	43 968	44 319
Összes startupvállalkozás	20 496	20 812	21 785	23 122
Foglalkoztatottak átlagos száma, fő				
Ötletelés, magvető fázisban lévő vállalkozások	2,0	1,4	1,8	1,5
Korai fázisban lévő vállalkozások	2,3	2,1	2,1	2,1
Növekedési és kései fázisban lévő vállalkozások	3,1	2,9	3,0	3,0
Összes startupvállalkozás	2,4	2,1	2,3	2,1

1. táblázat: Startupvállalkozások átlagos nettó árbevétele és a foglalkoztatottak átlagos létszáma a startupélelciklus fázisai szerint (adatok forrása: KSH)

Érdemes megjegyezni, hogy a startupok terén növekedést ért el Magyarország a polikrízis időszakában: az ötletelés, magvető fázisban lévő vállalkozások a 2019-es közel ötmillió átlagos árbevételről 2022-re közel kilencmillió átlagos árbevételre tudtak növekedni. Sajnos ez nem mondható el a korai fázisú vállalkozásokról, náluk csökkent az átlagos árbevétel 22 millióról 20 millióra 2019-2022 között, viszont a növekedési és kései fázisban lévő vállalkozások átlagos árbevétele szintén nőtt, 33 millióról 44 millióra.

Fontos kiemelni, hogy bár az összes startupvállalkozás átlagos árbevétele három millióval nőtt, a startuponkénti átlagos foglalkoztatottak száma csökkent, a 2019-es 2,4-ről 2022-re 2,1-re.

A munkaerőpiac átlátása érdekében fontos a vállalkozások hazai teljesítményét is megjegyezni. Mikrovállalkozásokban dolgozik a foglalkoztatottak 40,2%-a, míg nagyvállalkozásokban 32,6%. A nagy létszám ellenére a mikrovállalkozások csupán 10,4%-át teszik ki az értékesítés nettó árbevételének, a nagyvállalkozások 64,6%-ot. Magyarán, a foglalkoztatottak 32,6%-a „felelős” 64,6% árbevételért hazánkban.

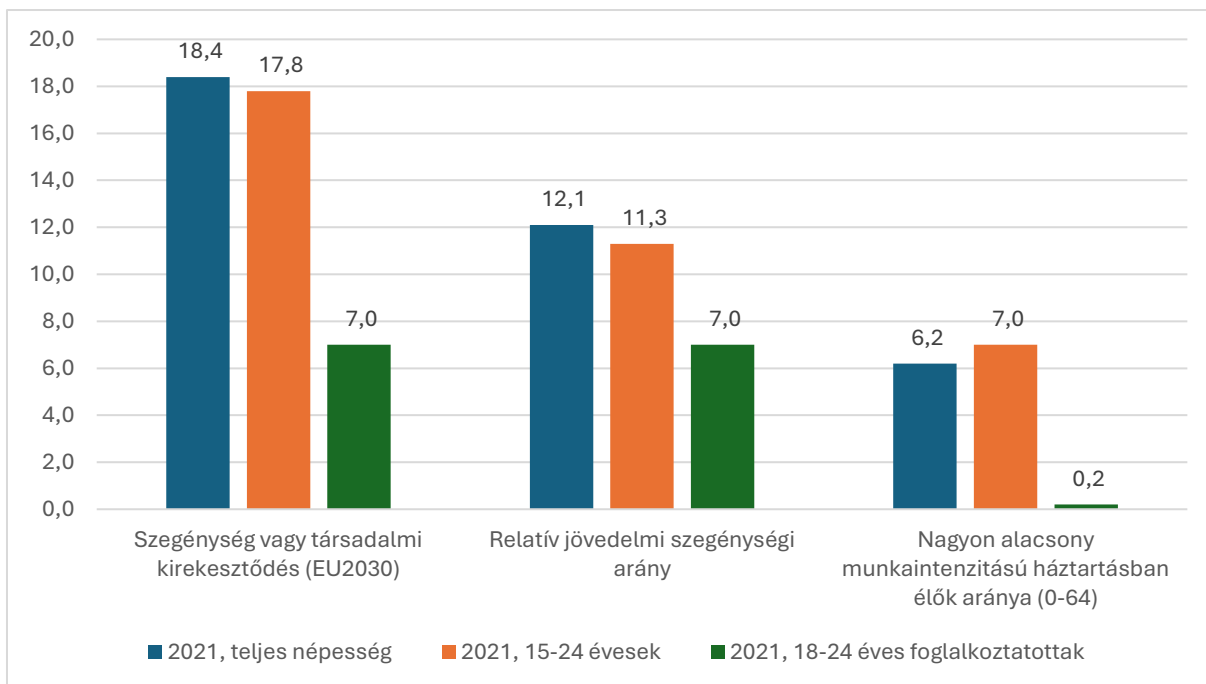
34. ábra: Vállalkozások teljesítménye 2022-ben Magyarországon (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

IV.4. AROPE

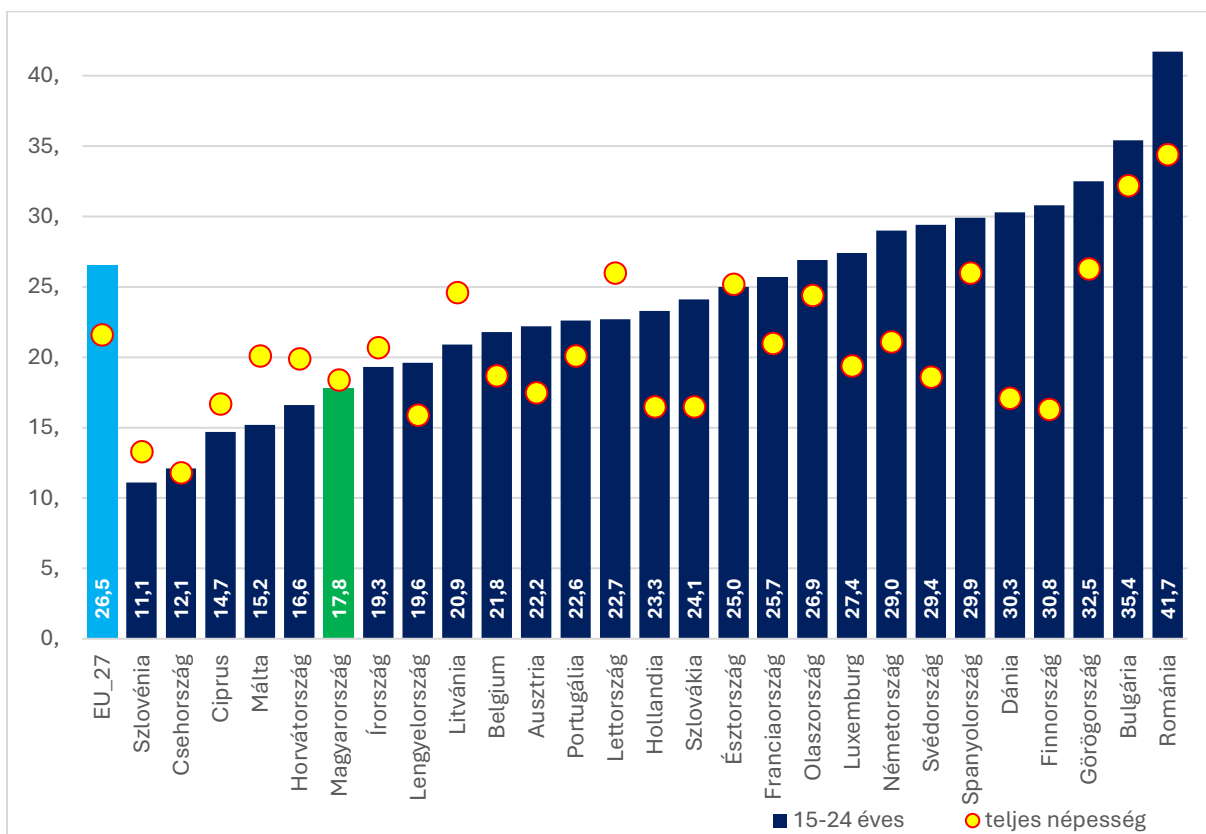
Az Eurostat/KSH évente publikálja országoként az AROPE indikátorokat, amelyek megmutatják, hogy mekkora a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatával élők aránya az adott ország népességében. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettnek tekintik azokat, akik az alábbi három dimenzió közül legalább egyben érintett:

1. Relatív jövedelmi szegénység, azaz olyan háztartásban élnek, ahol a nettó jövedelem nem éri el a mediánjövedelem 60 százalékát.
2. Nagyon alacsony munkaintenzitású, azaz olyan háztartásban élnek, ahol a 18-64 éves – 2020-ig 18-59 éves – háztartástagok a lehetséges munkaidő kevesebb, mint 20 százalékát töltötték munkával.
3. Súlyos anyagi és szociális nélkülözésben – deprivációban – élnek, azaz olyan személyek, akik a következő 13 tétel közül legalább 7-ben anyagi okból hiányt szenvednek:
 - a. Évi egyhetes üdülés hiánya
 - b. Váratlan kiadások fedezetének hiánya
 - c. Kétnaponta húsfelfogyasztás hiánya
 - d. Anyagi okból nincs személygépkocsija
 - e. Lakással kapcsolatos fizetési hátraléka van
 - f. A lakás megfelelő fűtésének hiánya
 - g. Nem engedheti meg magának, hogy az elhasználódott bútorokat lecserélje
 - h. Nem engedheti meg magának, hogy rendszeresen részt vegyen szabadidős tevékenységben
 - i. Nem engedheti meg magának, hogy elhasználódott ruhái helyett újat vegyen
 - j. Nem tud hetente egy kisebb összeget magára költeni
 - k. Nem tud havonta egyszer találkozni a barátaival, családdal egy italra, étkezésre
 - l. Nem rendelkezik otthon saját interneteléréssel
 - m. Nem rendelkezik két pár cipővel, amiből az egyik minden évszakban hordható

A KSH adatai alapján látható, hogy 2010-2022 közötti referenciaévekben hazánkban nagyot léptünk előre szegénység terén. A 2010-es referenciaévben a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatával a népesség 31,5%-a élt, míg 2022-ben már csupán 19,6%. A fiatalok esetében még csak a 2021. adata érhető el, a 15-24 éves korcsoport 17,8%-a élt ezzel a kockázattal.

35. ábra: AROPE mutatók (2021 referenciaév) (adatok forrása: KSH; saját ábra)

36. ábra: Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatával élők aránya 2021 referenciaévben (%) (adatok forrása: Eurostat; saját ábra)

A legfrissebb, 2021-es referenciaévre elérhető Eurostat adatok alapján kijelenthető, hogy a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatával élő fiatalok aránya hazánkban jóval kevesebb, mint az EU 27 átlaga, valamint drasztikusan jobb, mint például a skandináv országokban. Érdekes megfigyelés, hogy ezen mutatóban a V4 országok sokkal jobbak (18,4% átlagosan), mint a skandináv EU tagországok (30,2% átlagosan).

V. Következtetések

Mint ahogy azt a dolgozatom elején bemutattam, 2006-ban még úgy tartotta Lazear, hogy a fiatalok valószínűbben választanak alacsony kezdeti bérű, de képzést kínáló munkaköröket (Lazear, 2006). Ezzel szemben a KSH keresetekre vonatkozó adataiból látható (29. ábra), hogy manapság hazánkban a 20 év alatti fiatalok sem érik be alacsony bért kínáló állásokkal, a 20-29 évesek bruttó átlagkeresete pedig 20%-ra megközelíti a teljes népesség bruttó átlagkeresetét. Ezt a tényt támasztja alá a 30. ábra is, amelyről látható, hogy a hazai fiatal, 30 év alatti alkalmazottak között az elmúlt nyolc évben közel megfeleződött az alacsony keresetűek aránya.

Lazear 2006-os írása azzal a megállapítással is élt, hogy a fiatal dolgozók új képességeket és friss szemléletet hoznak a vállalatokhoz, ami miatt a fiatalok foglalkoztatásának legnagyobb haszna a gyors technológiai átalakulással rendelkező iparágakban van. Könnyűszerrel kijelenthető, hogy az információ- és kommunikációtechnológia ágazat ilyen, amely kapcsán a 2022-es magyar adatok is Lazear megállapítását támasztják alá. A 20. ábrán látható, hogy az IKT végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak 76,7%-a a 15-34 éves korcsoportba tartozik, míg az átlag az unióban 67,8%.

Wozniak-Jechorek & Pilc 2020-as tanulmánya szerint a munkaerő-kihasználtság növelésére a legjobb megoldás a készségek kialakítása és a készségek növelése az oktatás és szakmai képzések révén, valamint e készségek felhasználásának javítása. A magyar szakmai képzettségűek magas foglalkoztatása (19. ábra) és az alacsony túlképzettség (23. ábra) is ezt támasztja alá, ahogy a legutóbbi OECD országjelentésünk is (OECD, 2024).

Pastore 2015-ös tanulmányában kifejti, hogy Európában a fiataloknak általában meglehetősen hosszú időbe telik, amíg tanulmányaik befejezésétől a munkahelyük megszerzéséig eljutnak. Pastore megállapítása egészen 2013-ig volt igaz Magyarországon, amikor az Eurostat és a KSH adataiból is látható, hogy munkaerőpiaci változás állt be, s onnantól nem pályakezdő-diplomás munkanélkülieket képeztünk. 2013-tól fokozatosan egyszerűbb, könnyebb lett a fiatalok belépése a munkaerőpiacra. 2013-tól már nemcsak pályázati támogatást kaphatott pár nyertes cég, hanem a Munkahelyvédelmi Akció keretében adókedvezményeket kapott minden munkáltató, ha fiatalokat foglalkoztat.

Az OECD 2015-ös elemzésében kihangsúlyozta azt, hogy egy esetleges gazdasági visszaesés következtében az oktatáshoz és a munkalehetőségekhez való hozzáférésükben bekövetkező zavarok valószínűleg sokkal bizonytalanabb pályára állítják a fiatal generációt a minőségi munkahelyek és jövedelmek megtalálása és fenntartása terén (Cazes et al., 2015). A polikrízis

időszakának leíró adatai jól mutatják, hogy ezen időszakban a megtorpanás után a hazai fiatalok munkaerőpiaci helyzete normalizálódott, javarészt a munkakultúrában bekövetkezett változások miatt, illetve a feszes magyar munkaerőpiac miatt.

Rotar 2022-ben azt javasolta a tanulmányában, hogy a koronavírus járvány munkaerőpiaci hatásait úgy lehet jól ellensúlyozni, ha a szakpolitika olyan növekvő ágazatokba fektet be, mint például a körforgásos, digitális és zöld gazdaság. Rotar kutatását is alátámasztják a magyar adatok, főleg a magyar gazdaságban magas aránya a hightech szférának, valamint az IKT végzettségű foglalkoztatottak között a fiatalok magas aránya (33. és 21. ábra).

Az OECD 2019-es tanulmánya szerint a fiatalok nagyobb valószínűséggel dolgoznak atipikus foglalkoztatásban. Az Eurostat adatai is ezt támasztják alá, hiszen látható, hogy a részmunkaidős foglalkoztatásban (6. ábra), valamint a home officeban elől járó országokban (7. ábra) magas a fiatalok foglalkoztatási rátája (17. ábra).

A fiatalok pénzügyi tartalékait vizsgáló OECD kutatás szerint a fiatalok fokozottan kiszolgáltatottak, 3 hónapon belül a szegénységi küszöb alá kerülnek, ha a jövedelmük hirtelen megszűnik, vagy csökken (OECD, 2020). A KSH adatbázisából pontosan nem kiolvasható, hogy hány hónapon belül kerül a szegénységi küszöb alá az, akinek a jövedelme hirtelen megszűnik, vagy csökken, viszont a dolgozatomban elemzett AROPE mutatók alapján kijelenthető, hogy ha foglalkoztatott a 18-24 éves személy, akkor sokkal kevésbé van veszélyeztetve, mint a nem foglalkoztatott kortársaik. Ebből fakadóan a foglalkoztatott fiatalok kiszolgáltatottsága nő, ha a jövedelmük hirtelen megszűnik, vagy csökken, de így is alacsonyabb lesz, mint a nem dolgozó társaiké.

VI. Hipotézisvizsgálat

Hipotézis 1: A fiatalok nagyobb arányban dolgoznak legalisan már a felsőfokú végzettségük megszerzése előtt is a polikrízis előtti utolsó évhez képest (2019).

Minden jel szerint a hipotézisem Magyarországra vonatkoztatva téves. A magyarországi 15-24 éves fiatalok foglalkoztatási rátája csökkent (16. ábra), a korcsoport foglalkoztatottjainak a létszáma szintúgy (18. ábra). Az iskolai végzettség szerinti foglalkoztatási ráta is csökkent a közép és felsőfokú végzettség esetében, csupán az alapfokú végzettség esetében nőtt 0,9 százalékponttal (19. ábra).

A hipotézist elvetem.

Hipotézis 2: A dolgozó fiatalok kapcsán megdőlt Magyarországon az az évtizedes sztereotípiá, hogy alacsony hozzáadott értékű munkakörökben dolgoznak.

Hazánkban alacsonyabb az alap és középfokú végzettséggel rendelkező foglalkoztatottak aránya a 15-24 évesek korcsoportjában, mint az Unió átlaga. Egyedül a felsőfokú végzettségűeknél magasabb a hazai adat, mint az uniós (19. ábra).

Az IKT végzettséggel rendelkező fiatal foglalkoztatottak aránya viszont magasabb, mint az Unió átlagában, jelezve, hogy az alapvetően hightech szféra „befogadja” a pályakezdőket, a gyakorta friss diplomásokat (21. ábra).

A túlképzettségi arány hazánkban alacsonyabb, mint az EU 27 átlagában, ami azt jelzi, hogy 85,6% a maga végzettsége szerinti munkakörben tud elhelyezkedni, magyarán az esetek túlnyomó többségében egy fiatal diplomásnak nem kell elmennie egy gyorsétterembe hamburgert sütnie, a munkaerőpiacon tud olyan munkát találni, amilyen szint a képzettsége szerint való számára (23. ábra).

A 15-24 éves foglalkoztatottak ágazonkénti megoszlása is ezt támasztja alá (26. ábra). A teljes munkaidőben alkalmazásban álló fiatalok bruttó átlagkeresetének a mértéke is ezt támasztja alá, hiszen a 20 év alatti fiatalok, akik még biztosan nem szerezték meg a diplomájukat, 20%-kal a garantált bérminimum feletti keresettel rendelkeznek. A 20-29 évesek bruttó átlagkeresete 2/3-dal több, mint a garantált bérminimum (29. ábra). Az alacsony keresetű 30 év alattiak aránya hazánkban kevesebb, mint az EU átlag fele, ami szintén ezt támasztja alá (30. ábra).

A hipotézist elfogadom.

Hipotézis 3: A polikrízis időszakában Magyarországon a fiatalok körében növekedett ugyan a részmunkaidős foglalkoztatottság, valamint a home office is elérhetőbb lett, de még így is mindkettőből az Európai Unió egyik legkisebb aránya van nálunk.

A 15-24 évesek között a tanulás mellett dolgozók aránya nem változott 2019 és 2022 között (20. ábra), ugyanezen korcsoportban a részmunkaidősök aránya pedig csökkent 2019 Q2 és 2023 Q2 között, 0,2 százalékponttal (24. ábra).

Egyedüli jóhírként a home office terén bekövetkezett kulturális szemléletváltást lehet felhozni az atipikus foglalkoztatottság témájában, ebben az esetben a 2019-es 1,8%-ról 2022-re 5,6%-ra tudott a magyar munkaerőpiac javulni (25. ábra).

A részmunkaidősök arányában 2023 Q2-ben a harmadik legrosszabbak voltunk, a home office arányában 2022-ben pedig a hetedik legrosszabbak.

A hipotézist elutasítom.

VII. Összefoglalás, ajánlások

A fiatalok alapvetően két indokból vállalnak munkát a tanulmányaik mellett: kereseti és tapasztalatszerzési okokból. Jól látható, hogy Magyarországon a polikrízis időszaka rosszul érintette a fiatalokat, vélhetően a koronavírus miatti lezárások során gyakorta ellehetetlenülő tanulmányok miatt.

Látható, hogy a hazai fiatalok életében még mindig inkább törést jelent a munkaerőpiacra való kilépés a tanulmányaik befejeztével. Viszont az is jól látható, hogy a legális munkaerőpiac már nem másodosztályú munkaerőnek tartja azokat a fiatalokat, akik tanulmányaik folytatása mellett elmennek dolgozni, nem „éhbérért” dolgoztatja őket, hanem anyagi megbecsüléssel jutalmazza őket a munkájukért cserébe.

A statisztikák szerint a magyarországi 15-24 évesek között nagy a munkaerőpiaci tartalék. Egy-két „munkakönnyítő” rendszer, módszer bevezetésével lehetne növelni a korcsoport foglalkoztatási rátáját. Sajnos a mi térségünkben a munkaerőpiac még mindig nem tudja kellő mértékben a diákokat foglalkoztatni. A részmunkaidős foglalkoztatottság hazai munkavállalói és munkaadói kultúrába való beágyazásával csökkenthetnénk a fent említett törést, elősegíthetnénk a munkaerőpiaci tapasztalatok gyűjtését még abban az időszakban, amikor nem függ a fiatal egzisztenciája a munkaerőpiaci boldogulásától. A részmunkaidő hazai kultúrába való beágyazása mellett a részleges vagy hibrid home office szélesebb körű bevezetése is hozzájárulna a fiatalok tanulmányaik melletti munkavégzéséhez.

A munkaerőpiacra való fokozatos belépéssel a foglalkoztathatósági kompetenciáik fejlődhetnének, felvehetnék a versenyt a nyugat-európai országokkal, a versenyképességüket nagyban javíthatnák, s nem utolsósorban a nyugdíjasságjukra is pozitív hatást gyakorolnának.

Érdekes diszkrepanciát lehet felfedezni a duális képzés kapcsán a – gyakran hivatalos statisztikai szervek, például az OECD – kommunikációjában és az adatokban. Kutatásom alapján úgy tűnik, hogy a duális képzésben résztvevőket nem számítja bele a KSH a foglalkoztatott fiatalok közé. A Labour Force Survey-ben ez egy egyre komolyabb súllyal számító résszegmensbeli eltérés más uniós és OECD tagállamoktól, amely eltérésnek az okát a következő módszertani fejlesztésnél fontos lenne felülvizsgálni – miképpen 2020-ban felülvizsgálták a kisgyermekes anyukák foglalkoztatását, amely felülvizsgálat során „előkerült” az addigi statisztikákból kimaradt +5 százalékpontnyi női foglalkoztatott.

A munkáltatóknak a részmunkaidő, illetve a home office vállalati kultúrába való beágyazását javasolnám a fiatalok foglalkoztatottságának növeléséért, a munkaerőpiacra való kilépésük

megkönnyítéséért. A statisztikából jól látszik, hogy mennyire pozitív hatása tud lenni az atipikus foglalkoztatásnak mind a munkaerő foglalkoztatottságára, mind a társadalom gazdasági megerősítésére, a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatával élők arányának csökkentésére. Véleményem szerint a fiatalok foglalkoztatása bár kétségtelenül hangzatos címszóvá vált az elmúlt években, a teljes társadalomra kiterjedő gazdasági fontossága, s a megvalósulása esetén a széles körben tolvagyűrűdző pozitív hatása még nem ismert össztársadalmi szinten, így a fontosságát is gyakorta alábecsülik – munkáltató és munkavállaló szempontjából egyaránt.

Irodalomjegyzék

Bank of Italy (2021), “Annual report on 2020”

Bluedorn, J., Caselli, F., Hansen, N.-J., Shibata, I. and Tavares, M.M. (2021), “Gender and employment in the COVID-19 recession: evidence on ‘she-cessions’”, Technical report, IMF Working Paper 2021/95.

Cazes, S., Hijzen, A., & De Saint-Martin, A. (2015). Measuring and assessing job quality. OECD Social Employment and Migration Working Papers. <https://doi.org/10.1787/5jrp02kjlmr-en>

Chetty, R., Friedman, J., Hendren, N. and Stepner, M. (2020), “The economic impacts of COVID-19: evidence from a new public database built from private sector data”, Opportunity Insights.

Coco-Prieto, A., Simó-Solsona, M., & Suárez-Grimalt, L. (2022). Double invisibility: The effects of hidden unemployment on vulnerable populations in southern European countries during the COVID-19 pandemic. *Revista Española de Sociología (RES)*, Vol. 31 Núm. 4 (Octubre - Diciembre, 2022), a132. p. 1-24. ISSN: 1578-2824. <http://dx.doi.org/10.22325/fes/res.2022.132>

ENSZ (2024): Operational Data Portal: Ukraine Refugee Situation, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>, Letöltés ideje: 2024. 04. 16.

Eurofound (2020). Programming document 2021–2024: Towards recovery and resilience. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurostat (2024): At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Employed persons working from home as a percentage of the total employment, by sex, age and professional status, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Employment and activity by sex and age - annual data, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Employment and activity by sex and age - quarterly data, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2), Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Employment by sex, age and professional status, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Employment in technology and knowledge-intensive sectors at the national level, by sex (from 2008 onwards, NACE Rev. 2), Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Employment rates by sex, age and citizenship, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Employment rates by sex, age, educational attainment level, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): High growth enterprises (growth by 10% or more) and related employment by NACE Rev. 2, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Low-wage earners as a proportion of all employees (excluding apprentices) by age, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Participation rate of young people in formal education by sex, age and labour status, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Part-time employment as percentage of the total employment, by sex and age, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): People living in households with very low work intensity by most frequent activity status (population aged 18 to 64 years), Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Persons at risk of poverty or social exclusion by age and sex, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Persons at risk of poverty or social exclusion by most frequent activity status (population aged 18 and over), Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Population by sex, age, citizenship and labour status, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Severe material and social deprivation rate by age and sex, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Structure of earnings survey: monthly earnings, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Unemployment by sex and age – annual data, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Eurostat (2024): Unemployment by sex and age – quarterly data, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Fiaschi, D. and Tealdi, C. (2022), "Young people between education and the labour market during the COVID-19 pandemic in Italy", International Journal of Manpower, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/IJM-06-2021-0352>

KSH (2010): Módszertan: Néesség, népmozgalom, <https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz10.html>, Letöltés ideje: 2024. 04. 16.

KSH (2015): Útmutató a munkaügy-statisztikai adatszolgáltatáshoz, 2015. január 01. https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/utmutato_a_munkaugy_statisztikai_adatszolgaltatashoz_20150101.pdf, Letöltés ideje: 2024. 04. 16.

KSH (2016): Mikrocenzus 2016: Módszertani megjegyzések, fogalmak, https://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/docs/mikrocenzus_2016_modszertan_fogalmak.pdf, Letöltés ideje: 2024. 04. 16.

KSH (2021): Módszertan: Foglalkoztatottság és munkanélküliség, 2021. március 29. <https://www.ksh.hu/docs/hun/modszgyors/fogmodsz2102.html>, Letöltés ideje: 2024. 04. 16.

KSH (2021): Módszertan: Társadalom, <https://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz21.html>, Letöltés ideje: 2024. 04. 16.

KSH (2024): A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a munkavállalók főbb demográfiai jellemzője szerint, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

KSH (2024): A teljes munkaidőben alkalmazásban állók kedvezmények nélküli nettó átlagkeresete a munkavállalók főbb demográfiai jellemzője szerint, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

KSH (2024): A vállalkozások teljesítménymutatói kis- és középvállalkozási kategória szerint, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

KSH (2024): Startupalapítók, -vállalkozások megoszlása főbb jellemzők szerint, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

KSH (2024): Startupvállalkozások aránya az adott évben igénybe vett finanszírozási források szerint az összes startupvállalkozás százalékában, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

KSH (n.d) Útmutató és annak módosítása, kiegészítése a munkaügy-statisztikai adatszolgáltatáshoz. <https://www.ksh.hu/docs/hun/info/02osap/utmut.doc>

KSH Helyzetkép (2023). Munkaerőpiac: Külföldi állampolgárságú alkalmazásban állók létszáma és változása állampolgárság szerint, 2023. <https://www.ksh.hu/s/helyzetkep->

[2023/#/kiadvany/munkaeropiac/kulfoldi-allampolgarsagu-alkalmazasban-allok-letszama-es-valtozasa-allampolgarsag-szerint-2023](#)

KSH: A hónap témája: a foglalkoztatottság,
<https://www.ksh.hu/docs/files/736045.PDF?lang=hu>, Letöltés ideje: 2024. 04. 16.

Lazear, E. P. (2006). A humán erőforrások közgazdaságtana vállalati vezetők részére. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.

Luppi, F., Rosina, A., & E. S. (2021). On the changes of the intention to leave the parental home during the COVID-19 pandemic: A comparison among five European countries. *Genus*.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1186/s41118-021-00117-7>

Mikalauskiene, A., Ciegis, R., & Nakciunaite, E. (2013). Dependence between Labour Market and Economic Cycles. *Inžinerinė Ekonomika-Engineering Economics*, 24(4), 320–330.
<http://doi.org/10.5755/j01.ee.24.4.2898>

Novotny, L., & Böhm, H. (2022). New re-bordering left them alone and neglected: Czech cross-border commuters in German-Czech borderland. *European Sociological Association*.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1080/14616696.2022.2052144>

O'Higgins, N. (2001). Youth unemployment and employment policy. A global perspective. Geneva: ILO.

OECD (2019), Employment Outlook, <https://doi.org/10.1787/9ee00155-en>

OECD (2019). Employment Outlook 2019. https://www.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2019_9ee00155-en

OECD (2020), COVID-19: Protecting people and societies,
<https://www.oecd.org/coronavirus/en/>

OECD (2024), OECD Economic Surveys: Hungary 2024, OECD Publishing, Paris,
<https://doi.org/10.1787/795451e5-en>.

OECD (2024): Wage gap by age, Letöltés ideje: 2024. 04. 16

Pastore, F. (2015), The Youth Experience Gap: Explaining National Differences in the School-To-Work Transition, Springer.

Rotar, L. J. (2022). Effectiveness of Active Labour Market Policies in the EU Countries for the Young Unemployed People and Implications for the Post-pandemic Period. *Inžinerinė*

<http://dx.doi.org/10.5755/j01.ee.33.3.29652>

Statistics Explained: Participation of young people in education and the labour market. (2023).

Eurostat.

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Participation_of_young_people_in_education_and_the_labour_market#Participation_of_young_persons_in_formal_education_and_in_the_labour_market

Varga, M. Zs. (2022). A fiatalok foglalkoztatása a járvány árnyékában. TDK/OTDK

Varga, M. Zs. (2023). A fiatalok foglalkoztatásának alakulása a járvány és a háború árnyékában. TDK

Wozniak-Jechorek, B., & Pilc, M. (2020). Labour Market Institutions and Productivity. Labour Utilisation in Central and Eastern Europe. London: Routledge.

Melléklet – Fogalomtár

Foglalkoztatott, aki a kérdezést hetét megelőző héten (az ún. vonatkozási héten) legalább 1 órányi, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy rendelkezett munkával, de abban átmenetileg (pl. betegség, szabadság, ideértve a szülési szabadságot is) nem dolgozott. 2021. január 1-jétől a gyed, gyes mellett dolgozókon túl azok a – korábban inaktívnak vagy munkanélkülinek számító – személyek is foglalkoztatottnak minősülnek, akik a gyermekgondozási ellátás igénybevétele előtt dolgoztak utoljára, a távollét idején pénzbeli juttatásban részesülnek, és az ellátás igénybe vételét követően visszatérhetnek korábbi munkahelyükre. Vagyis a munkájuktól gyermekgondozási ellátás igénybe vétele miatt tartósan távol lévők. A módszertani változás eredményeként a nők foglalkoztatási mutatói jelentős mértékben módosulnak.

Munkanélküli az, aki a vonatkozási héten nem dolgozott, és nincs is olyan munkája, amelytől csak átmenetileg, vagy – gyermekgondozási ellátás igénybe vétele esetén – tartósan volt távol, a kikérdezést megelőző négy hét folyamán aktívan keresett munkát, és két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást. Az a foglalkoztatottnak nem minősülő személy, aki már talált munkát, amelyben 90 napon belül dolgozni kezd, csak abban az esetben számít munkanélkülinek, ha – adott esetben – két héten belül munkába tudna állni.

Gazdaságilag aktív (röv. aktív): azok, akik megjelennek a munkaerőpiacon, azaz a foglalkoztatottak és a munkanélküliek.

Gazdaságilag nem aktív (röv. inaktív) azok, akik nem sorolhatók sem a foglalkoztatottak, sem a munkanélküliek csoportjába. Idetartoznak többek között a nem dolgozó tanulók,

nyugdíjasok, a háztartásbeliek, az idénymunkások (az idényen kívül (három hónapot meghaladó távollét esetén), ha nem kerestek munkát.

Foglalkoztatási arány (foglalkoztatási ráta): a foglalkoztatottaknak a népességhez viszonyított aránya.

Munkanélküliségi ráta: a munkanélkülieknek a gazdaságilag aktívakhoz viszonyított aránya.

Munkanélküliek aránya a népességben: a munkanélküliek számának a népességhez viszonyított aránya.

Inaktívak aránya a népességben: a gazdaságilag nem aktívak számának a népességhez viszonyított aránya.

Alkalmazásban álló: alkalmazásban állónak tekintendő az a munkavállaló, aki a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll, s munkaszerződése, munkavégzésre irányuló megállapodása alapján havi átlagban, munkadíj ellenében legalább 60 munkaóra teljesítésére kötelezett/kötelezhető.

Önfoglalkoztatott: az öt foglalkoztatottsági státus közül egyes esetekben a 3. és 4. kategóriát, más esetekben az összes nem-alkalmazotti, azaz a 2.–5. kategóriát tekintik.

A foglalkoztatási státusz osztályozási rendszere: az ENSZ által jóváhagyott kategóriák alkotják az EuroStat honlapján. Első kategória az alkalmazott, második kategória az egyéni vállalkozó, harmadik kategória a társas vállalkozás tagja, negyedik kategória a szövetkezeti tag, ötödik kategória a segítő családtag.

Részmunkaidőben foglalkoztatottak, akik a munkáltatónál érvényes munkarend szerint, a teljes munkaidőnél rövidebb munkaidőben dolgoznak. A teljesítendő munkaórák száma munkaszerződésükben napi, heti, havi, vagy több havi időkeretben is meghatározható. Ide tartoznak a szünidőben, szorgalmi időszakban nem teljes munkaidőben foglalkoztatott diákok, kivéve a kötelező szakmai gyakorlaton lévőket. A különböző adatszolgáltatásokban, ha eltérő utasítás nincs, tényleges létszámot kell jelenteni, vagyis minden nem teljes munkaidős egy-egy egész főnek tekintendő. Esetenként bizonyos dotációkhoz tartozó létszám kiszámításánál, illetve egyes statisztikai adatgyűjtésekben a létszámot teljes munkaidősre redukálva kell megadni, ami az általuk ténylegesen teljesített munkaóra és az 1 fő teljes munkaidőben foglalkoztatottra eső teljesített munkaóra hányadosa.

Teljes munkaidős alkalmazott az, akinek a munkaszerződésében meghatározott munkaidő hossza napi 8 óra. Az általános jogszabályi előíráson túlmenően lehetőség van arra, hogy a munkaviszonyra vonatkozó szabály vagy a munkáltató és a munkavállaló megállapodása a teljes munkaidőt napi 8 óránál rövidebb, illetve a munkáltató és a munkavállaló megállapodása esetén készenlét jellegű munkakörben, továbbá a munkáltató, illetve a vállalkozás tulajdonosának hozzátartozója esetében ennél hosszabb, legfeljebb napi 12 óra időtartamban állapítsa meg. A munkaidő a napi munkaidő alapulvételével, heti vagy ennél hosszabb időszakra vonatkozóan, de legfeljebb éves keretben is meghatározható.

Alapfokú végzettség: befejezett általános iskolai 8. évfolyam.

Középfokú végzettség: középfokú iskola érettségi nélkül, szakmai oklevéllel; illetve középfokú iskola érettségivel.

Felsőfokú végzettség: egyetem, főiskola stb. oklevéllel.

Népesség: az eszmei időpontban az adott közigazgatási egységben tartózkodott személyek száma. Ez a népesség nem tartalmazza az eszmei időpontban külföldön élő (tartózkodó) magyar állampolgárokat, tartalmazza viszont (a diplomáciai testületek tagjai kivételével) az eszmei időpontban az országban tartózkodó külföldi polgári személyeket.

Kiemelt korcsoportok a munkaerő-felmérésben:

15–74 évesek: A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) ajánlása a munkaerőpiac megfigyelésére. (A magyar munkaerő-felmérés megfigyelési köre.)

15–64 évesek: Az Európai Unió ajánlása a munkaerőpiac (foglalkoztatottság) megfigyelésére.

20–64 évesek: Európa 2020 stratégiában meghatározott foglalkoztatási célok alakulásának megfigyelési köre.

15–24 évesek: Az Európai Unió ajánlása a fiatalok munkaerőpiaci helyzetének megfigyelésére.

25–54 évesek: A legjobb munkavállalási korúak munkaerőpiaci helyzetének megfigyelésére használt korcsoport.

55–64 évesek: Az Európai Unió ajánlása az időskorúak munkaerőpiaci helyzetének megfigyelésére.

A kis- és középvállalkozások meghatározása:

KKV-nak minősül az a vállalkozás, amelynek a) összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és b) éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg. (2) * A KKV kategórián belül kisvállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amelynek a) összes foglalkoztatotti létszáma 50 főnél kevesebb, és b) éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 10 millió eurónak megfelelő forintösszeg. (3) A KKV kategórián belül mikrovállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amelynek a) összes foglalkoztatotti létszáma 10 főnél kevesebb, és b) éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 2 millió eurónak megfelelő forintösszeg.

Nagyvállalkozás: A KKV-k körébe nem tartozó vállalkozások.